

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра східної і слов'янської філології
Кваліфікаційна робота магістра з китайської філології

на тему:

**ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПЕРЕКЛАДІ
ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ (КИТАЙСЬКА І УКРАЇНСЬКА МОВИ)**

Студентки групи Мкит 52-21

факультету східної і слов'янської філології
денної форми навчання

Освітньої програми

Східна філологія: китайська мова і

література, переклад, методика навчання

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.06 Східні мови та

літератури (переклад включно),

перша – китайська

Журби Ксенії Дмитрівни

Науковий керівник:

канд.філол.наук, доц. Беля В. В.

Допущена до захисту

« ___ » _____ 2022 року

Завідувач кафедри

_____
(підпис)

Любимова Ю.С.
(ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ПЕРЕКЛАДУ І ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ	
1.1. Поняття перекладу та види перекладу.....	6
1.2. Поняття перекладацьких трансформацій та їх типологія.....	10
1.3. Перекладацькі трансформації в китайському мовознавстві.....	16
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПЕРЕКЛАДІ КИТАЙСЬКИХ ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	
2.1. Лексичні трансформації в перекладі китайських правових документів українською мовою	26
2.2. Граматичні трансформації у процесі перекладу китайських правових документів українською мовою.....	39
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТА ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА МАТЕРІАЛІ ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ.....	
Висновки до розділу 3.....	69
ВИСНОВКИ.....	72
论文摘要	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	79

ВСТУП

Юридична сфера відіграє найважливішу роль в житті будь-якої людини і країни. Юриспруденція регулює і захищає як права і свободи окремого громадянина, так і принципи функціонування цілих державних механізмів, впливаючи на кожен аспект державної системи. У той же час юридична система тієї чи іншої країни за допомогою регулювання структури різних юридичних документів безпосередньо впливає не тільки на життя, що протікає всередині держави, але й на успішний розвиток дипломатичних, торговельних, культурних та інших відносин між ними.

Протягом останніх років зв'язки України з Китаєм значно посилились та розширились. Таким чином, збільшилась кількість документів правового характеру і тому з'явилась необхідність в їх перекладі.

Актуальність роботи зумовлена тим, що в умовах посилення правових відносин між Україною та Китаєм, велика кількість перекладачів звертає свою увагу на способи та методи перекладу документів правового характеру. Лексико-граматичні трансформації досліджувалися багатьма лінгвістами. Отож перед нами стоїть завдання узагальнити наявну інформацію про перекладацькі трансформації і виявити ступінь їх використання в процесі перекладу різних документів правового стилю.

Мета роботи полягає в дослідженні перекладацьких трансформацій, а саме лексичних і граматичних, як способу досягнення адекватності перекладу, їх класифікація та визначення принципів їх використання в процесі перекладу правових документів.

Поставлена мета передбачає вирішення наступних **завдань**:

- розглянути поняття перекладу та види перекладу;
- з'ясувати поняття перекладацьких трансформацій та їх типологію;
- описати перекладацькі трансформації в китайському мовознавстві;

- дослідити особливості використання лексичних та граматичних перекладацьких трансформацій на прикладах текстів правового характеру;
- проілюструвати особливості використання лексичних та граматичних трансформацій на прикладах документів правового стилю з метою адекватної передачі змісту.

Об'єктом дослідження виступають перекладацькі трансформації при перекладі правових документів.

Предметом дослідження виступають особливості використання лексичних та граматичних трансформацій при перекладі правових документів з китайської мови на українську.

Матеріалом дослідження слугують правові документи китайської мови (648 статей правових документів, а саме: статті Кримінального кодексу, Конституції, Цивільного кодексу КНР, Тайванського закону про гарантії, закону КНР про охорону річки Хуанхе, закон про державний кордон Казахстану і Китаю, закон про взаємне визнання китайських і французьких водійських прав та статті Адміністративно – процесуального кодексу).

Методи дослідження. В роботі ми використали такі загальні методи дослідження, як аналіз, дедукція, індукція, описовий метод. Нами було застосовано низку лінгвістичних методів, а саме:

- метод структурного аналізу при розгляді елементів різного рівня і визначені відносини та зв'язки між ними;
- метод функціонального аналізу при аналізі функціонування лексичних та граматичних трансформацій в правових документах;
- метод контекстуального аналізу при розгляді перекладу різних лексичних одиниць та граматичних особливостей відповідно до контексту, в якому вони розглядаються або функціонують;
- метод трансформаційного аналізу при визначенні синтаксичних та семантичних відмінностей та подібностей між мовними об'єктами;

- метод кількісного аналізу для характеристики частоти вживання лексико-граматичних трансформацій у документах правового характеру.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в дослідженні і виявленні лексико-граматичних особливостей правових текстів китайської мови, сформовано методологічну базу аналізу процесу перекладу в правовій сфері, що розширило відомі дані, і може дістати розвиток у подальшій перекладацькій діяльності.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані в роботі результати є внеском до загальної теорії перекладу та лексикології китайської мови. У результаті вивчення предмету дослідження було одержано результати, які можна використовувати в подальшому в межах курсу з перекладознавства, а також в практиці перекладу.

Апробація результатів: основні положення і висновки дослідження були представлені та апробовані у вигляді доповіді на міжнародній науковопрактичній відеоконференції «AD ORBEM PER LINGUAS. ДО СВІТУ ЧЕРЕЗ МОВИ» (Київ, 2022).

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного із них, висновків до всієї роботи, списку використаних джерел та резюме.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ ПЕРЕКЛАДУ І ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1. Поняття перекладу та види перекладу

Мова, як відомо, є найважливішим засобом для людського спілкування, за допомогою якої люди обмінюються думками і досягають взаємного розуміння. Спілкування людей за допомогою мови здійснюється двома шляхами: в усній та письмовій формах. Якщо співрозмовники володіють однією мовою, то спілкування відбувається безпосередньо, проте, коли люди володіють різними мовами, безпосереднє спілкування стає вже неможливим. Сьогодні людство говорить більш ніж на 3000 мовах. Кожна мова – це відбита у його лінгвістичній структурі, у його правилах система знання світу, бачення цього світу. Проте така різноманітність мов заважає порозумінню і тут на допомогу приходять переклад.

З розвитком людського суспільства переклад з однієї мови на іншу став широко затребуваним. До появи професійних перекладачів були мандрівники, торговці, посли, серед яких багато хто розмовляв двома або кількома мовами. У перекладі зіштовхуються різні культури, різні особистості, різне мислення, різні літератури, різні епохи, різні рівні розвитку, різні традиції та настанови. Відомий лінгвіст і філософ Дж. Стейнер (Швейцер, 1988) вважав, що «зрозуміти – означає перекласти», а Вільгельм Грімм у своїх працях порівнює переклад із переправою на інший берег (с. 105).

Фахівці виокремлюють кілька визначень самого терміну «переклад». За В. М. Комісаровим (1990) переклад є видом мовного посередництва, цілком орієнтованим на оригінал, тому завдання перекладу полягає у забезпеченні такого типу міжмовної комунікації, при якому створений текст не тільки виступає як

повноцінна комунікативна заміна оригіналу, а й ототожнюється з останнім у функціональному, структурному та змістовному відношенні (с. 35).

В одному з ранніх визначень А. Етінгера (Швейцер, 1988) переклад розглядається як перетворення знаків або репрезентацій в інші знаки або репрезентації з чого випливає, що центральною проблемою перекладу є проблематика знакових відповідностей, тобто заміна одних символів іншими (с.108).

Пізніше У. Уінтер (Швейцер, 1988), розмірковуючи про сутність перекладу, асоціює його із заміною формулювання інтерпретації сегмента навколишнього світу іншим, по можливості еквівалентним формулюванням, у тому числі якщо йдеться про викладення простою і ясною мовою інформації, яка щойно була викладена, і далі вводить уточнення, дотримуючись якого, переклад спричиняє заміну інтерпретації однією мовою інтерпретацією іншою (с. 37).

Т. А. Козакова (2001) вважає, що переклад – це вид мовного посередництва, що орієнтований на іншомовний оригінал. При цьому сам переклад сприймається як іншомовна форма існування повідомлення, що міститься в оригіналі. Міжмовна комунікація, що здійснюється за допомогою перекладу, найбільше відтворює процес безпосереднього мовного спілкування, у якому комуніканти користуються однією і тією ж мовою. Подібно до того, як у процесі мовного спілкування однією мовою тексти для того, хто говорить і слухає, визнаються комунікативно рівноцінними і об'єднуються в єдине ціле, так і текст перекладу визнається комунікативно рівноцінним тексту оригіналу. Завдання перекладу – забезпечити такий тип міжмовної комунікації, при якому створюваний текст мовою рецептора міг би виступати як повноцінна комунікативна заміна оригіналу і ототожнюватися рецепторами перекладу з оригіналом у функціональному, структурному та змістовному плані (с. 24).

Отже, переклад є важливим допоміжним засобом, що забезпечує виконання мовою її комунікативної функції у тих випадках, коли люди висловлюють свої

думки різними мовами. Переклад покликаний задовольнити потребу двомовної комунікації, він відіграє велику роль при обміні думками між різними народами і служить для поширення скарбів світової культури.

І. Я. Рецкер (2001) поділяє переклад на такі види: *дослівний, буквальний, вільний, адекватний*. *Дослівний переклад* полягає в передачі структури речення без зміни конструкції і без істотної зміни порядку слів. *Буквальний переклад* ґрунтується або на зовнішній схожості, або на використанні при перекладі основного чи найбільш поширеного значення слова без урахування значення усього висловлювання в цілому (буквалізм семантичний). Буквальний переклад зазвичай приводить до спотворення думки оригіналу або до порушення норм мови перекладу. *Вільний переклад* застосовується в особливих випадках, коли не потрібна передача стилю оригіналу або коли відтворення стилістичних особливостей оригіналу пов'язане з великими труднощами (наприклад, при перекладі старовинних текстів), або коли переклад робиться для інформування вузького кола осіб. *Адекватний (повноцінний)* переклад визначається як переклад, що відповідає оригіналу за функцією (повноцінності передачі) і за вибором засобів перекладачем (повноцінності мови і стилю). Функціональна точність, характерна для адекватного перекладу, не лише допускає, але нерідко і вимагає відмови від формальних, словникових відповідностей (с. 10-12).

Терміни «*адекватність*» та «*еквівалентність*» здавна використовуються у перекладацькій літературі. Часом у них вкладається різний зміст, інколи ж вони розглядаються як синоніми. Р. Левицький (1984) зазначає, що термін «*адекватність*» часом виявляється взаємозамінним з терміном «*еквівалентність*» (с. 75).

Терміни «*адекватність*» і «*адекватний*» орієнтовані на переклад як процес, тоді як терміни «*еквівалентність*» і «*еквівалентний*» мають на увазі відношення між початковим і кінцевим текстами, які виконують схожі комунікативні функції в різних культурах. На відміну від адекватності еквівалентність орієнтована на

результат, тобто еквівалентність – це особливий випадок адекватності (адекватність при функціональній константі початкового і кінцевого текстів) (Левицкий Р.О., 1984, с. 93).

Лише добре озброєний лінгвістично, історично та культурно перекладач може задовільно виконати завдання адекватного перекладу, що полягає в передачі смислового змісту, емоційної виразності та словесно-структурного оформлення оригіналу. Трудність цього завдання породила досить поширену думку про принципову «неможливість» адекватного перекладу, що виникла ще до судження Лейбніца «немає у світі мови, яка була б здатна передати слова іншої мови не лише з рівною силою, але хоч би навіть з адекватним вираженням» (Смирнов, Алексеев, 1934, с. 527).

Вимога адекватності носить не максимальний, а оптимальний характер: переклад повинен оптимально відповідати певним (іноді не цілком сумісним один з одним) умовам і завданням. Іншими словами, переклад може бути адекватним навіть тоді, коли кінцевий текст еквівалентний початковому лише на одному з семіотичних рівнів або в одному з функціональних вимірів. Більше того, можливі випадки, коли деякі фрагменти тексту нееквівалентні один одному і в той же час переклад в цілому виконаний адекватно (Швейцер А.Д., 2004, с. 96). Отже, адекватність перекладу – це функціональна відповідність перекладу через його еквівалентність.

На думку В. І. Комісарова (1997), термін «адекватний переклад» має більш широке значення і використовується як синонім хорошого перекладу, тобто перекладу, який забезпечує необхідну повноту міжмовної комунікації в конкретних умовах. Термін «еквівалентність» розуміється як смислова спільність одиниць мов, що прирівнюються одна до одної (с. 25). Термін «еквівалентність» у розумінні К. Райса та Г. Вермера (Солодуб, 2005), охоплює відносини як між окремими знаками, так і між цілими текстами, тобто еквівалентність – це особливий випадок адекватності (с. 98).

Таким чином, еквівалентність – це співвідношення між первинним та вторинним текстами. Хоча обидві категорії (еквівалентність і адекватність) мають оціночно-нормативний характер, проте еквівалентність стосується питання, чи відповідає кінцевий текст вихідному, натомість адекватність стосується питання, чи відповідає переклад як процес даним комунікативним умовам.

Повна еквівалентність передбачає вичерпну передачу «комунікативно-функціонального інваріанту» вихідного тексту, тобто йдеться про максимальну вимогу до вичерпності перекладу. З іншого боку, адекватність спирається на реальну практику перекладу, тобто виходить з того, що рішення, яке приймається перекладачем, нерідко носить компромісний характер, що переклад вимагає жертв, і що в процесі перекладу заради передачі головного та істотного у вихідному тексті перекладачеві нерідко доводиться йти на певні жертви (Ширяєв, 1979, с. 48).

Підсумовуючи, можна сказати, що перекладацька діяльність – це передусім мовна діяльність, при цьому переклад здійснюється як з мови на мову, так із культури на культуру. Це призводить до різного трактування термінів «еквівалентність»/«адекватність», в яких визнається цілком можливим уникнення суто лінгвістично орієнтованої подібності оригіналу та його перекладу.

1.2. Поняття перекладацьких трансформацій та їх типологія

Переклад є зіставленням двох мовних систем на всіх рівнях. Лінгвістичний рівень перекладу є найнижчим в ієрархії перекладацьких завдань, проте він необхідний для повноцінної передачі змісту тексту оригіналу. Зрозуміло, що перекладачу знадобиться передати не тільки суму смислів, закодованих у

реченнях, але й інформацію, що відноситься до культури, традицій, смаків нації, що потребує виходу за суто лінгвістичну мовну систему (вищий рівень перекладу) і називається екстралінгвістичною інформацією або фоновими знаннями. Але, як зазначає В. С. Виноградов (2001), починається переклад із суто лінгвістичного рівня (с. 18).

У процесі перекладу часто стає неможливим використати буквальний словарний відповідник, і перекладач вдається до перетворення внутрішньої форми слова чи словосполучення або ж його повної заміни, тобто до перекладацької трансформації. За визначенням, поданим у лінгвістичній енциклопедії О. О. Селіванової (2011), трансформація – основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі (с. 536).

Загалом, термін «перекладацька трансформація» використовується у багатьох галузях мовознавства і має безліч різноманітних визначень. Наприклад, на думку Я. Й. Рецкера (2001), трансформації є прийомами логічного мислення, які допомагають розкривати значення іншомовного слова в контексті та знаходити йому відповідник, який не збігається зі словником (с. 38).

Таким чином, перекладацькі трансформації можна вважати міжмовними перетвореннями, перебудовою вихідного тексту або заміною його елементів задля досягнення перекладацької адекватності та еквівалентності. Основними характерними рисами перекладацьких трансформацій є міжмовний характер та цілеспрямованість на досягнення адекватності перекладу. Для того, щоб вірно відтворити зміст іншомовного тексту перекладачі вдаються до різноманітних трансформацій, які повністю або частково змінюють структуру речень оригіналу (Журавель Т. В., Хайдарі Н. І., 2015, с.148).

У процесі перекладу часто виявляється неможливим використати значення слів і словосполучень, які пропонуються у словнику, часто виникає потреба у

відступі від системних еквівалентів, тобто виникає потреба у перекладацьких трансформаціях. Сучасні дослідження показують, що на сьогоднішній день не існує єдиної системи класифікації трансформацій, більш того, існують різні думки з приводу того, які саме перекладацькі прийоми відносяться до трансформацій (Журавель Т. В., Хайдарі Н. І., 2015, с.148).

Для визначення сутності перекладацьких трансформацій науковці обирають різні поняття, кваліфікуючи їх як:

- прийоми логічного мислення (Я. Рецкер);
- перетворення, заміни у процесі перекладу однієї форми вираження іншою (О. Швейцер);
- міжмовні перефразування (Л. Латишев);
- засоби перекладу за умови відсутності словникової відповідності або неможливості використання таких відповідників з огляду на контекстуальне оточення (В. Комісаров) (с.25).

Л. Бархударов цілком доречно визначав перекладацькі трансформації як міжмовні перетворення для досягнення перекладацької еквівалентності (адекватності) перекладу попри розходження у формальних і семантичних системах двох мов (Латишев Л.К., 1980, с. 112).

Наразі існує кілька різних класифікацій перекладацьких трансформацій (далі ПТ), запропонованих різними авторами. Л. Латишев (1980) дає класифікацію ПТ за характером відхилення від міжмовних відповідностей, в якій всі ПТ підрозділяються на:

- 1) морфологічні – заміна однієї категоріальної форми іншими або декількома;
- 2) синтаксичні – зміна синтаксичної функції слів і словосполучень;
- 3) стилістичні – зміна стилістичного забарвлення відрізка тексту;

4) семантичні – зміна не тільки форми вираження змісту, але і самого змісту, а саме тих ознак, за допомогою яких описана ситуація;

5) змішані – лексико-семантичні та синтаксично-морфологічні (с.78).

Я. Рецкер (1982) виокремлює в перекладі три категорії відповідників:

- 1) еквіваленти;
- 2) варіантні та контекстуальні відповідники;
- 3) перекладацькі трансформації (с. 87).

До трансформацій вчений відносить: диференціацію значень, конкретизацію, генералізацію, змістовий розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення та компенсацію втрат (с. 90).

За класифікацією Л. Бархударова (1975), яку він сам називає приблизною й умовною, трансформації діляться на:

- 1) перестановки;
- 2) заміни;
- 3) додавання й опущення (с. 25).

Перестановками є зміни розташування (порядку проходження) мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Під замінами маються на увазі як зміни при перекладі слів, частин мови, членів речення, типів синтаксичного зв'язку, так і лексичні заміни (конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, компенсація). Додавання передбачають використання в перекладі додаткових слів, що не мають відповідників в оригіналі. Під опущенням мається на увазі опущення тих або інших слів при перекладі (Литвин І.М., 2013, с. 13).

А. Фітерман і Т. Левицька (1963) виділяють три типи перекладацьких трансформацій:

- 1) граматичні трансформації, до яких відносяться перестановки, опущення і додавання, перебудови та заміни в тексті;

2) стилістичні трансформації, до яких належать такі прийоми, як синонімічні заміни та описовий переклад, компенсація та інші види замін;

3) лексичні трансформації, які включають в себе заміну і додавання, конкретизацію і генералізацію понять (с. 56).

Серед французьких фахівців у галузі перекладознавства слід відзначити Жана Дарбельне і Жана-Поля Віне, які пропонують певні прийоми, що їх варто використовувати в ході перекладацької роботи (Віне Ж.-П., 1978, с. 157). Так, у процесі непрямого перекладу зміст тексту може спотворюватися або зовсім зникати, може спостерігатися зміна норм мови в бік погіршення, коли здійснити прямий переклад у певній ситуації неможливо. Дослідники виокремлюють дві групи технічних прийомів, що використовують у перекладі:

- а) прийоми прямого переказу;
- б) прийоми непрямого перекладу.

До першої групи належать:

- дослівний переклад;
- калькування;
- запозичення.

До другої групи:

- еквіваленція (передача змісту попереджувальних написів, прислів'їв, афоризмів іншими словами);
- транспозиція (заміна однієї частини мови на іншу);
- адаптація (заміна деталей історії, що повідомляється, іншими);
- модуляція (зміна наявної точки зору) (с. 157-167).

Нову класифікацію перекладацьких трансформацій пропонує О. О. Селіванова (2012), спираючись на тріаду мовного семіозису (Ч. Морріс) – семантики, синтактики та прагматики (семантика є відношенням знака (в унілатеральній концепції знака) або форми знака (в білатеральній концепції) до позначеного ним змісту; синтактика є відношенням знака до інших знаків в

мовленнєвому потоці; прагматика є відношенням знака до інтерпретатора). Ураховуючи таку нероздільність (семантика-синтактика-прагматика) можна умовно диференціювати перекладацькі трансформації на:

- формальні;
- формально-змістові;
- прагматичні, визнаючи, що останні по суті є ще й формально-змістовими (с. 456).

Як бачимо, дослідники розрізняють перекладацькі трансформації в залежності від рівнів мови, на яких вони відбуваються та типів вихідних одиниць (одиниць оригіналу), які зазнають перетворень. При цьому слід зазначити, що між багатьма класифікаціями простежуються спільні риси. Наприклад, більшість вчених виокремлюють такий перекладацький прийом, як заміна, але Я. Й. Рецкер виділяє заміни як підвид граматичних трансформацій, Л. С. Бархударов окреслює їх як самостійний прийом перекладу, а А. М. Фітерман і Т. Р. Левицька взагалі відносять заміни до лексичних трансформацій. Таких прикладів можна навести безліч, оскільки переклад – це творчий процес, а перекладацькі трансформації направлені не лише на аналіз відношення між одиницями мов оригіналу та перекладу, а й на досягнення еквівалентності перекладу.

У перекладознавстві існують різні типології трансформацій. Зокрема, Я. Й. Рецкер (2001) виокремлює в перекладі три категорії відповідників: 1) еквіваленти, 2) варіантні та контекстуальні відповідники, 3) перекладацькі трансформації. До трансформацій вчений відносить такі: диференціацію значень, конкретизацію, генералізацію, змістовий розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення та компенсацію втрат (с. 11-12).

За класифікацією Л. С. Бархударова (1975), яку він сам називає приблизною й умовною, трансформації діляться на перестановки, заміни, додавання й опущення (с. 36).

Нову класифікацію перекладацьких трансформацій запропонувала О. О. Селіванова (2012), спираючись на тріаду мовного семіозису (Ч. Морріс) – семантики, синтактики та прагматики, оскільки переклад є перетворенням мовного продукту однієї семіотичної системи на продукт іншої, орієнтованим на інтерпретанту свого адресата (с. 456). На думку О. О. Селіванової, розділити наведені три виміри семіозису як цілісного процесу вкрай важко, адже зміна форми зумовлює здебільшого і зміну смислу, модифікація прагматичного впливу також передбачає зміну форми та змісту повідомлення. Ураховуючи таку нероздільність, перекладацькі трансформації умовно діляться на формальні, формальнозмістові, обумовлені специфікою мовних систем оригінального та перекладного текстів, а також контекстуальними та прагматичними факторами, та прагматичні, останні є також формально-змістовими (с. 458).

Формальні трансформації передбачають зміну форми в перекладі при збереженні змісту оригіналу. Формально-змістові трансформації передбачають зміну форми та модифікацію змісту. Кожен з цих типів представлений одиницями різних мовних рівнів: фонетичного, графічного, лексичного, граматичного (морфологічного та синтаксичного) тощо (Литвин І.М., 2013, с. 14-15).

1.3. Перекладацькі трансформації в китайському мовознавстві

У Китаї, як і в інших країнах, які стояли біля витоків людської цивілізації, перекладацька діяльність сягає своїм корінням в глибоку давнину. Однак з моменту свого зародження і протягом тривалого періоду переклад вважався «дрібницею». Хоча ця справа і була для людей досить освічених, займалися перекладом непрофесійно, у вільний від основної діяльності час. Дослідженням перекладацької діяльності, теоретичним міркуванням взагалі не надавали належного значення. Початок розвитку самобутньої за своєю природою

китайської теорії перекладу було покладено лише на початку нашої ери роботою з перекладу священних книг. Однак, на відміну від країн Близького Сходу та Європи, це були буддійські сутри.

Природно, що першими перекладачами стали не китайці, а буддійські місіонери – це вихідці з Парфії, Індії, Центральної та Середньої Азії. Парфянський купець Ань Сюань став першим місіонером, ім'я якого увіковічили. Він зробив переклад багатьох буддійських творів китайською мовою.

Традиційна теорія перекладу, що виникла як закономірний продукт практичної діяльності перекладачів буддійських текстів, пройшла майже сімнадцятивіковий шлях розвитку – від свого зародження у III столітті нашої ери до початку XX століття, коли, згідно з офіційною китайською історіографією, завершилося формування класичної національної теорії перекладу. Незважаючи на всі її недосконалості, очевидні з висоти сьогоденного рівня наукових знань про переклад, ця теорія відіграла важливу роль у становленні та вдосконаленні практичної перекладацької діяльності в Китаї в період нової та сучасної історії Китаю (Ван Мэняо, 2014, с. 1).

Можна відзначити, що як у Китаї, так і на Заході виділялися основні способи перекладу. У давнину і китайці, і європейці розрізняли «смысловий переклад» (意译) та «прямий / дослівний переклад» (直译). У китайських перекладачів також існували терміни «вільний / живий переклад» (活译) і «буквальний / мертвий переклад» (死译), хоча ці поняття і були ідентичні вищевказаним.

Подібність цих понять у китайських та зарубіжних дослідників отримала своє підтвердження в історичних свідченнях про традиційні теорії перекладу в Китаї та на заході. Коли Ціцерон заявляв, що перекладав як оратор, ми розуміємо, що це був «смысловий переклад» або «довільний переклад»; а коли він говорив,

що перекладав як перекладач, виникає уявлення, що це був «дослівний переклад». Подібне можемо простежити у концепції Чжи Цяня: поняття «Чжи Чжи» («Суть і дослівність») (质直) включає у собі збереження сенсу оригіналу і передачу сенсу оригіналу за допомогою "буквального перекладу" або "дослівного перекладу" (с. 13).

Головним завданням традиційної теорії перекладу було встановити правила та стандарти, а також наставляти перекладачів діяти відповідно до них. Іншими словами, традиційна парадигма науки про переклад у Китаї розвивалося шляхом побудови нормативної школи і мала чітко виражений прескриптивний характер.

Головне теоретичне становище теорії перекладу у Китаї цього періоду відбилося у концепції «вірності». Серцевиною цього багатогранного поняття є вимога до перекладу служити повноцінною заміною оригіналу. Ми поділяємо думку деяких китайських дослідників про те, що поняття «вірності» є близьким за своїм змістом до поняття еквівалентності на рівні мовних знаків(с. 17).

Перекладацькі традиції у Китаї мають дуже давню історію. Є свідчення про діяльність перекладачів, що належать ще до епохи Чжоу (XI ст.-256 р. до н.е.) (罗新璋 (Luo Xinzhang), 2009, с. 1; Костикова, Чэнь, с.34).

Найбільших масштабів перекладацька діяльність у Китаї набула в період з кінця епохи Східної Хань (148 – 1127). Протягом приблизно тисячі років китайці перекладали із санскриту буддійські сутри. Вже на початку цієї діяльності перекладачі починали замислюватися про сутність перекладу, його методи та принципи. Видатні перекладачі на той час нерідко висували оригінальні теоретичні міркування про переклад з урахуванням власної великої перекладацької практики. Теорія перекладу в Китаї виникла саме як закономірний продукт практичної діяльності перекладачів буддійської літератури (高华丽 (Гао Хуали), 2009, с. 57).

Після того, як була програна війна з Англією в 1840 р., уряду династії Цин довелося відчинити замкнуті двері країни. Велика кількість європейців ринула до Китаю, у тому числі не лише місіонери, а й купці, військові. Багато передових китайців усвідомило, що їхня велика країна на той час уже відстала від інших країн. Вони вважали, що для того, щоб захистити свою батьківщину, китайцям необхідно було вивчати передові європейські технології. Таким чином, з 60-х років XIX століття цинський уряд почав проводити політику «самопосилення». У багатьох великих містах було відкрито нові навчальні заклади, зокрема військово-морські училища, в яких викладалися іноземні мови та різні наукові дисципліни. Одночасно уряд династії Цин заснував велику кількість перекладацьких бюро, де спеціально організовувалися переклади праць, що містять відомості про досягнення європейських наук. За статистикою, з 1840 по 1900 р. було перекладено китайською мовою всього 468 науково-технічних праць (Ван Мэняо, 2014, с. 24).

На початку цього періоду перекладацькою діяльністю займалися переважно іноземні місіонери разом із китайськими вченими. Потім науково-технічними перекладами почали займатися китайські вчені, які навчалися за кордоном.

Політика "самопосилення" полягала у запозиченні іноземного досвіду у модернізації збройних сил та створенні своєї військової промисловості для підвищення обороноздатності країни. Ця політика включала наступні компоненти:

- 1) запозичення військово-технічних досягнень заходу (закупівля західної техніки та будівництво сучасних військово-промислових виробництв у Китаї;
- 2) переозброєння армії західною зброєю (виробленому в Китаї на нових підприємствах або закупленому);
- 3) навчання та реорганізація армії за західними зразками;

4) навчання китайських фахівців за кордоном та запрошення західних технічних фахівців до Китаю (с. 29).

Визначною людиною того періоду був Лі Шаньлан (李善兰, 1811 – 1882 рр.) – китайський математик, який переклав разом з англійцем Олександром Уайлі (Alexander Wylie, 伟烈亚力 1815-1887) частини (7 – 1815) (з англійської версії), «Елементи алгебри» Августа де Моргана (Augustus de Morgan, 1806 – 1871 рр.) та «Елементи Аналітичної Геометрії та Диференціального та Інтегрального Обчислення» Еліаса Луміса (Elias Loomis, 1811–1899). Терміни цих наук, перекладені китайською мовою, використовуються і дотепер. Крім цього, Лі Шаньлан переклав «Елементарний трактат про механіку» Вільяма Уевелла (William Whewell, 1794 – 1866 рр.), та «Нариси з астрономії» Джона Гершеля (John Herschel 1792 – 1871 рр.), а також познайомив з трьома законами Ньютона та геліоцентричною системою світу.

Хуа Хеньфан (华衡芳 , 1833-1902) - китайський математик, який разом з англійським місіонером Джоном Фрайєром (John Fryer 1839 -1928) переклав багато наукових праць з англійської мови на китайську. Наприклад, у 1873 р. – «Алгебра» (В. Валланс, Англія); у 1879 р. «Супутник алгебри» (В. Валанс, Англія); в 1899 р. "Легка алгебра" (Е. Дж. Хаустон і А. Є. Кеннелі, США); 1874 р. «Диференціація» (В. Валанс, Англія); 1878р. «Трактат про плоску і сферичну тригонометрію» (Ж. Хумер, Англія) (Ло Синьчжан, 2009, с. 257).

Вони переклали багато інших творів не лише в галузі математики, а й промисловості, землеробства, а також військової промисловості. Переклади їх відрізнялися дуже високою якістю і є дорогоцінною спадщиною Китаю.

Сюй Шоу (徐寿, 1818-1884 рр.) – китайський хімік, науково-технічний перекладач. Разом з Джоном Фрайєром (1839-1928, англійський місіонер) він переклав «Принципи хімії» (Д. А. Веллс, Англія), «Посібник для якісного хімічного аналізу» та «Якісний хімічний аналіз» (К.Р. Фресніус, Німеччина) . У

цих працях Сюй Шоу були вперше перекладені китайською мовою 64 хімічні елементи, 44 з яких досі використовуються в китайській мові.

Практичний досвід, накопичений у ході перекладацької діяльності, дозволив Сюй Шоу та Джону Фрайєру на основі великої кількості зроблених ними науково-технічних перекладів зробити висновок про те, що, зберігаючи сенс оригіналу, необхідно досягати максимальної ясності та простоти викладу тексту перекладу. Вони запропонували уніфікувати переклад китайською мовою науково-технічних термінів і назв, узагальнили принципи перекладу термінів і назв: вони мають бути перекладені максимально близько до значення, а не до вимови; у разі, коли термін не може бути перекладений близько до значення, перекладач повинен обрати йому відповідну фонетичну заміну китайською мовою; морфеми таких запозичень мають бути зафіксовані на основі офіційної мови, а не діалекту; структура перекладу термінів чи назв має відповідати структурі китайської мови; переклад терміна чи назви має бути стислим та ясним; перекладач повинен надавати терміну правильне визначення; переклад терміна не суперечити оригінальному значенню; для перекладу терміну та назви необхідна гнучкість (Ван Мэняо, 2014, с. 35).

Модернізація китайської мови, лінгвістичної науки та розвиток теорії перекладу виявилися тісно пов'язаними один з одним. Про їхній взаємовплив відомий китайський літературний критик Цюй Цюбо (1899-1935 рр.) висловився так: «Переклад повинен точно і в повному обсязі донести до китайського читача сенс оригіналу. Крім того, ще однією функцією перекладу є оновлення сучасної китайської мови» (瞿秋白 (Цюй Цюбо) 1987, с.515), тобто формування нового сучасного дискурсу китайською мовою.

Перекладна діяльність у цей період справді відіграла важливу роль у привнесенні в стару китайську дискурсивну традицію нового мислення і також у впровадженні в мовну практику нових форм, що виникли в той період. Про

конкретні змістовні моменти теорії перекладу в класичний період її розвитку та її вплив на практичну перекладацьку діяльність та літературне життя Китаю йтиметься у наступному розділі (Ван Мэняо, 2014, с. 37).

Китайські вчені вважають, що розвиток сучасної теорії перекладу в Китаї здійснювалося під впливом західної науки про переклад, але цей процес носив самостійний характер, не був схильний до прямого втручання ззовні і не був бездумним копіюванням чужорідних ідей. Цей період можна розділити на 3 етапи (Xu Jun, Mu Lei, 2009, с. 77):

Початок 80-х ХХ століття.

– Середина 80-х – кінець 90 років.

– Початок 90-х років – нині.

Вже в перший період у Китаї публікується велика кількість робіт західних теоретиків перекладу. В основному це переклади чи виклад творів 50-х, 60-х років ХХ століття, опублікованих в Англії та США.

Наприклад, теорії Ньюмарка (P. Newmark) та Найді (E. Nida) в галузі перекладу вперше стали відомі в Китаї в 1981; в 1982 були дані у викладі праці "Toward a Science of Translating" (1964) Знайди і "A Linguistic Theory of Translation" (1965) Кетфорда (J.C. Catford) (с. 79).

Політичний та історичний контекст цього періоду – початок політики реформ та відкритості 26 у Китаї. До цього Китай переживав застій у наукових дослідженнях через культурну революцію (1966-1976). Було необхідно доповнити знання у галузі науки. І ці праці західних вчених стали хорошим стимулом для більш глибокого дослідження науки про переклад у пізніший час (с. 81).

На другому етапі процес запозичення ідей та праць з теорії перекладу західних учених активізувався. Ці праці стали ширше, ніж у період, публікуватися у Китаї. Окрім робіт, написаних англійською мовою, були перекладені та опубліковані книги французьких дослідників теорії перекладу. Крім того,

прискорився сам процес знайомства із західними новинками з даної проблематики. Книга "A Textbook of Translation" Ньюмарка була опублікована в Хартфордширі, Англія, в 1988 р., а вже в другому номері китайського наукового журналу "Навчання та вивчення іноземних мов" за 1989 рік вже була надрукована стаття "Про новий посібник з перекладу Ньюмарка", написана китайським дослідником Ян Гобінем (с. 83).

У цей час у Китаї з'являються статті дослідницького характеру, у яких китайські вчені розглядають деякі західні концепції перекладу під критичним кутом зору. У тому числі, наприклад, можна назвати статтю Цянь Лішена «Чи може реакція читача бути стандартом перекладу?» (Науковий журнал «Китайський переклад», 1988, № 2); статтю «Значення та недоліки поняття «динамічна еквівалентність», написана Лінь Кенанем («Іноземні мови: провінція Фуцзянь», 1988, №1-2). Звідси можна дійти невтішного висновку у тому, що у період намітилася тенденція раціонально-критичного підходу до вивчення ідей західної теорії перекладу (с. 85-87).

Третій період називають творчим (Ma Zuoyi, 2006). У цей час не тільки зросла кількість опублікованих праць західних вчених з проблем перекладу, а й підвищилася якість аналізу китайськими дослідниками. Вони почали глибше та вдумливіше порівнювати вітчизняний та зарубіжний досвід у цій галузі. Зокрема, було опубліковано наукові статті про теорії перекладу Найді та Ньюмарка, в яких аналізувалися подібності та відмінності західних та китайських концепцій. У статті «Про формальну еквівалентність у перекладі», написану Шень Данем (Shen Dan, 1997) вказувалося, що зміст поняття формальна еквівалентність, по суті, дуже близький до змісту китайського критерію «вірності» перекладу. Іншими словами, китайські вчені не просто «вбирали» нові ідеї західних учених, а й через знайомство з ними виробляли своє ставлення до важливих та актуальних проблем перекладознавства.

У цілому цей період можна охарактеризувати як зовсім новий період у розвитку сучасної парадигми китайської науки про переклад.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи викладене у першому розділі, ми можемо зробити висновки, що переклад є зіставленням двох мовних систем на всіх рівнях. Лінгвістичний рівень перекладу є найнижчим в ієрархії перекладацьких завдань, проте він необхідний для повноцінної передачі змісту тексту оригіналу.

Важливість перекладу вже давно визнана у сучасному суспільстві. Різні галузі національних економік у країнах світу широко користуються перекладом для отримання інформації щодо науково-технічного прогресу. Переклад є також досконалим засобом збагачення мов та культур різних країн. Він є важливим допоміжним засобом, що забезпечує виконання мовою її комунікативної функції у тих випадках, коли люди висловлюють свої думки різними мовами. Переклад покликаний задовольнити потребу двомовної комунікації та відіграє важливу роль при обміні думками між різними народами, служить для поширення скарбів світової культури. Переклад поділяють на дослівний, буквальний, вільний та адекватний.

Перекладацька діяльність – це передусім мовна діяльність, при цьому переклад здійснюється як з мови на мову, так із культури на культуру. Це призводить до різного трактування термінів «еквівалентність»/«адекватність», в яких визнається цілком можливим уникнення суто лінгвістично орієнтованої подібності оригіналу та його перекладу.

Ми дійшли висновку, що під час перекладу часто неможливо використати буквальний словниковий відповідник і перекладач вдається до перетворення внутрішньої форми слова чи словосполучення або ж його повної заміни, тобто до перекладацької трансформації.

Нами було розглянуто декілька класифікацій трансформацій. Дослідники розрізняють перекладацькі трансформації в залежності від рівнів мови, на яких вони відбуваються та типів вихідних одиниць (одиниць оригіналу), які зазнають перетворень.

У перекладознавстві існують різні види перекладацьких трансформацій, кожен із вчених називає свої, але ми змогли виявити спільні для всіх науковців трансформації, до них відносяться перестановки, заміни, додавання й опущення.

Не оминули ми і увагою перекладацькі трансформації в китайському мовознавстві. Дослідженням перекладацької діяльності, теоретичним міркуванням взагалі не надавали належного значення. Початок розвитку самобутньої за своєю природою китайської теорії перекладу було покладено лише на початку нашої ери роботою з перекладу священних книг. Однак, на відміну від країн Близького Сходу та Європи, це були буддійські сутри.

Першими перекладачами стали не китайці, а буддійські місіонери – це вихідці з Парфії, Індії, Центральної та Середньої Азії. Парфянський купець Ань Сюань став першим місіонером, ім'я якого увіковічили. Він зробив переклад багатьох буддійських творів китайською мовою.

У Китаї, так на заході виділялися основні способи перекладу. У давнину і китайці, і європейці розрізняли «смісловий переклад» та «прямий / дослівний переклад». У перекладачів також існували терміни «вільний / живий переклад» і «буквальний / мертвий переклад», хоча ці поняття і були однаковими.

Головним завданням традиційної теорії перекладу було встановити правила та стандарти, а також наставляти перекладачів діяти згідно з ними. Найбільших масштабів перекладацька діяльність у Китаї набула в період з кінця епохи Східної Хань (148 – 1127). Китайські вчені вважають, що розвиток сучасної теорії перекладу в Китаї здійснювався під впливом західної науки про переклад, але цей процес носив самостійний характер, не був схильний до прямого втручання ззовні і не був бездумним копіюванням чужих ідей.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПЕРЕКЛАДІ КИТАЙСЬКИХ ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1. Лексичні трансформації в перекладі китайських правових документів українською мовою

Трансформація – це основа більшості прийомів перекладу. Її зміст полягає у зміні формальних або семантичних компонентів за збереження інформації, призначеної для передачі (Миньяр-Белоручев, 1980, с. 201).

Досягнення адекватності перекладу, всупереч відмінностям у формальних і семантичних системах двох мов, потребує від перекладача насамперед уміння здійснювати численні та якісно різноманітні міжмовні перетворення, так звані перекладацькі трансформації (Бардухаров, 1975, с. 190).

При перекладі не уникнути труднощів, пов'язаних зі збереженням і передачею змісту. Семантична структура унікальна для кожної мови, повний збіг лексичного складу двох мов неможливий, що призводить до особливих складнощів при перекладі. У цьому випадку незамінними для перекладача стають лексичні трансформації, що існують поряд із граматичними та синтаксичними трансформаціями (Алексеев, 2006, с. 126-127).

Чіткий поділ видів трансформацій можливий лише в теорії, оскільки в реальності переклад є складним і творчим процесом, при якому перекладачеві для вирішення перекладацьких завдань необхідно застосовувати різні перекладацькі прийоми. Одна трансформація нерідко має потребу у використанні іншої. Так, наприклад, лексичні трансформації дуже часто тягнуть за собою граматичні трансформації, змушуючи перекладача комбінувати обидва типи трансформацій. Правильне їх поєднання і використання гарантує максимальну еквівалентність під час перекладу.

Знання прийомів, що використовуються у перекладі, підвищує професіоналізм перекладача, допомагаючи йому знаходити оптимальні перекладацькі рішення, дозволяє не заціклюватися на спробах максимально точного відтворення синтаксичних та граматичних конструкцій та лексичного складу оригіналу, але також підходить до процесу перекладу творче, знаходити шляхи у передачі інформації з однієї мови на іншу.

Лексичними трансформаціями називають прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення іншомовного слова в контексті та знаходимо його український еквівалент. Суть трансформації полягає в заміні лексичної одиниці, що перекладається, словом або словосполученням, яке реалізує сему цієї одиниці мови оригіналу (Коломейцева & Макеева, 2004, с. 92).

Лексичні трансформації застосовуються тоді, коли у тексті простежується нестандартна мовна одиниця на рівні слова, наприклад, власне ім'я, властиве вихідній мовній культурі та відсутнє в мові перекладу; термін у тій чи іншій професійній сфері; слова, що позначають предмети, явища й поняття, характерні для вихідної культури, але відсутні або мають іншу структурно-функціональну впорядкованість у мові, на яку здійснюється переклад (Бархударов, 1975, с. 22).

До лексичних перекладацьких трансформацій належать транслітерація, калькування, конкретизація і генералізація (Латышев, 1980, с. 78).

Транслітерація – це формальне літерне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Маємо зазначити, що транслітерація використовується у перекладі назв установ, посад та інших власних назв (Комиссаров, 2013, с. 164). Наведемо приклади:

- транслітерація імен: 弗拉基米尔·泽连斯基 fúlājīmǐ'ěr zéliánsījī – Володимир Зеленський, 维克多·亚努科维奇 wéikèduō yànnùkēwéiqí – Віктор Янукович, 德米特罗·库列巴 démǐtèluō·kùlièbā – Дмитро Кулеба;

• транслітерація географічних назв: 哈尔科夫 hā'ěrkēfū – Харків, 利沃夫 lìwòfū – Львів, 第聂伯罗 dìnièbóluó – Дніпро тощо (Журба, 2022, с. 47).

Калькування – відтворення не звукового, а комбінаторного складу слова або словосполучення, коли складові частини слова (морфеми) або фрази (лексеми) переводяться відповідними елементами мови перекладу (Комиссаров, 2013, с. 167). Суть калькування лексичних одиниць текстів правових документів зводиться до створення нового слова або сталого стандартизованого поєднання слів у мові перекладу, що копіює структуру вихідного стандартизованого виразу. Наприклад:

Наприклад: 司法行政 sīfǎ xíngzhèng – судова адміністрація,
司法部 sīfǎ bù – міністерство юстиції (Мінюст)(Журба, 2022, с. 48).

Конкретизацією називається заміна слова або словосполучення іноземної мови з ширшим предметнологічним значенням на слово в перекладі з більш вузьким значенням (Комиссаров, 2013, с. 168).

Наприклад: 加强 jiāqiáng – посилювати, зміцнювати; 动向 dòngxiàng – тенденція; 提升 tíshēng – підвищувати.

Генералізація передбачає заміну одиниці мови оригіналу, що має вужче значення, одиницею мови перекладу з ширшим значенням, тобто перетворення, зворотнє до конкретизації (Комиссаров, 2013, с. 170).

Наприклад: 两国元首一致认为, 目前中乌关系发展面临新的良好机遇, 进一步提升中乌关系水平。(Liǎng guó yuánshǒu yīzhì rènwéi, mùqián zhōng wū guānxì fāzhǎn miànlín xīn de liánghǎo jīyù, jìnyībù tíshēng zhōng wū guānxì shuǐpíng.)

Глави двох держав зійшлися на думці, що нинішній розвиток китайсько-українських відносин відкриває нові гарні можливості.

(досл. Глави двох держав єдино вважають, що нинішній розвиток китайсько-українських відносин відкриває нові гарні можливості).

Модуляція або смисловий розвиток - це заміна слова чи словосполучення ІМ одиницею ПМ, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці (Комиссаров, 2013, с. 177). Наприклад:

我们一定要夙夜在公，勤勉工作。

wǒmen yīdìng yào sù yè zài gōng, qínmiǎn gōngzuò.

«Ми неодмінно маємо виконувати службовий обов'язок вдень і вночі, наполегливо працювати». Частина ідіоми 夙夜在公 «вдень і вночі знаходитись на службі у князя» за допомогою модуляції було перекладено як «виконувати службовий обов'язок» (Журба, 2022, с. 48).

Отже, ми можемо виокремити низку груп лексичних одиниць, які при перекладі китайських правових документів українською мовою викликають у перекладача найбільші труднощі. Серед них: запозичення, ідіоми, аббревіації, реалії тощо. Розглянемо кожну з них окремо.

Згідно словнику (Словник української мови, 1970-1980), реалії - це предмети або явлення матеріальної культури, національні чи етнічні особливості, звичаї, факти, які зазвичай не мають лексичного еквівалента в інших мовах.

Особливу групу складють юридичні реалії китайської мови, які відсутні в інших культурах. До них можна віднести: збірники законів та документів (刑法 - Кримінальний Кодекс); державні та громадські організації та їх відділи (中国人民政治协商会议 – Народна політична консультативна рада Китаю, китайська юридична термінологія, складена за тематичними групами, що відображають китайську правову систему та юридичні реалії сучасної китайської мови (Жукаускене, 2015, с. 179).

Протягом останніх років, у вітчизняних і зарубіжних вчених виник інтерес до досліджень шляхів виникнення іншомовних запозичень в різних мовах. Можемо сказати, що такий інтерес викликаний стрімким збільшенням кількості нової термінології, а саме іншомовних запозичень, в лексиці багатьох мов, і в

китайській мові зокрема, а також, розвитком та розширенням зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних зв'язків Китаю з іншими країнами. В китайському мовознавстві багато наукових праць та досліджень присвячені вивченню проблематики появи іншомовних запозичень у китайській мові (Лю Шусінь, 1995, с. 67).

На нашу думку, доцільним є визначення терміна запозичення, подане в «Енциклопедії української мови»: «**Запозичення** – звук, морфема, слово або його окреслене значення, фразеологізм, синтаксична конструкція, перенесені з однієї мови в іншу, а також сам процес подібного перенесення». Запозичена лексика відображає факти етнічних контактів, соціальні, економічні та культурні зв'язки між мовними колективами (Жукаускаене, 2015, с. 179).

Дослідники, які займалися питаннями білінгвізму, інтерференції, розглядають запозичення і як один із результатів контактування двох мов, і як результат інтерференції.

Запозичення є важливим свідченням контактів між різними етнічними групами, народами, націями, які допомагають не тільки у вивченні мовної системи народів, а й у простеженні та розумінні етапів їхнього історичного розвитку, особливостей матеріальної та духовної культури, соціального устрою, менталітету. Мовне запозичення є процесом входження одиниць чи явищ однієї мови до іншої (Кленин, 2013, с. 37).

Запозичення є одним із джерел збагачення будь-якої мови, у тому числі й китайської мови. Як відомо, у своєму історичному розвитку Китай взаємодіяв лише зі своїми безпосередніми сусідами і багато століть був ізольований від західного світу, що перешкоджало проникненню в китайську мову іншомовної лексики. Лише після здійснення Китаєм політики реформ та відкритості до Китаю стала поступово проникати європейська культура, а разом із нею й англійські слова.

А.Л.Семенас (Семенас, 1997) у статті «Особливості лексичних запозичень у китайській мові» виділив дві основні причини запозичення іноземних слів: 1) необхідність вираження нових значень; 2) потреба в оновленні лексичної системи шляхом заміни лексичних одиниць, що втратили свою виразність, на нові більш виразні (с. 47).

Слова різні за своєю семантикою відносяться до політики, економіки, комп'ютерної техніки та багатьох інших областей. Наприклад: 比特 bǐtè - біт (від англ. bit), 网友 wǎngyǒu – друг по інтернету, 电话 diànhuà – стаціонарний телефон (дослівно diàn «електрика» electricity + huà «мова» language), T 恤 tǐ xù «футболка» (від англ. T-shirt), 瘟头死 wēntóusǐ - «від англ. windows», 拷贝 kāobèi – копія, копіювати (від англ. copy) та багато інших. Деякі з них були запозичені з китайської мови для нових понять, а багато інших говорять лише про гонитву за трендом.

Серед молодого покоління часто в розмовній мові можна зустріти скорочення, а іноді й окремі слова іноземною мовою. На сьогоднішній день, навіть, можна вважати «модним» вживати в китайській мові англійські слова просто для урізноманітнення лексики або ж заради демонстрації своєї ерудованості. Причиною цього, швидше за все, є «європеїзація» сучасної китайської молоді, яка викликана проникненням європейської та американської культур через Інтернет і засоби масової інформації (Федічев, 2005, с.97).

Цей процес не є негативним, адже, він збагатив мову, зробив її виразнішою. Проникаючи в китайську мову, іншомовні запозичення підлягали різним трансформаціям згідно внутрішніх законів розвитку мови, змінювали свій початковий фонетичний склад згідно до фонетичної системи китайської мови тощо.

На сучасному етапі розвитку китайської мови хоч і спостерігається тенденція до збільшення іншомовних запозичень, але їх кількість не настільки

велика, як у багатьох інших європейських мовах. Причиною запозичень є необхідність вираження нових значень та потреба в обґрунтуванні лексичної системи, заміни старих, які втратили свою виразність лексичних одиниць на нові, більш виразні.

Усі запозичення китайської можна розділити на такі типи: фонетичні, семантичні, фонетико-семантичні і буквені вкраплення (Горелов, 1984, с. 130).

Іншомовні слова, проникаючи в мову- реципієнт, піддаються внутрішнім законам нового йому слова і освоюються, підкоряючись лексичним, граматичним і фонетичним нормам мови - реципієнта. Фонетичний спосіб запозичення є важливим у китайській мові (с. 132).

З усіх видів запозичень найбільш поширеним є фонетичний спосіб, попри труднощі, пов'язані з перекладенням вимови. Для носіїв китайської мови кожен склад, позначений ієрогліфом, є не лише фонетичною, а й смисловою одиницею.

Фонетичні запозичення представляють собою відтворення зовнішньої форми звукової оболонки іноземного слова. Ступінь звукового освоєння, фонетичної адаптації може бути різним: повної, неповної або лише часткової. Розглянемо декілька прикладів фонетичних запозичень у китайській мові (Горелов, 1984, с. 143).

Наприклад, термін «кава» став у китайській мові явним прикладом фонетичного запозичення – англійське слово coffee перенесене китайськими фонетичними знаками 咖 kǎ та 啡 fēi, які схожі лише за звучанням і не мають смислового значення (с. 144).

Слово какао отримало транскрипцію 可可 kěkě. Ієрогліф, що його складає, має своє значення: 1. могти, бути в стані; 2. дозволяється; 3. однак. За своїм змістом зовсім не пов'язаний з цим напоєм.

Термін «сода» також можемо віднести до фонетичного запозичення, адже англійське слово soda перенесли в китайську мову фонетичними знаками 苏 sū і

打 dá, які є подібними за звучанням, але не мають ніякого сенсу (Анджаєва, Ердниева, Лиджи-Горяєва, 2016, с. 75-76).

У 20-40-х роках "Кока-кола" випускалася у пляшках з написом англійською "Coca-cola". З широким поширенням на ринок Китаю наприкінці 70-х, американці вирішили перекласти назву напою китайською мовою, але зазнали невдачі, тому що в китайській мові кожне іноземне слово записується китайськими ієрогліфами, а кожен ієрогліф має своє значення. Так вийшло, що, вже надрукувавши етикетки з ієрогліфами «кекун кела», з'ясувалося, що цей вислів має схожий сенс «кобила, нашпигована воском», спробували перекласти як «кеку кела» – вийшло не краще: «кусай воскового пуголовка». У результаті вдалося знайти дуже вдале «kěkǒukělè» 可口可樂, яке можна перекласти як «пестить рот, пестить душу», а якщо точніше, - "приємний на смак, можна повеселитися" або "приємний на смак і кумедний, що веселить" (Печенкин, 2008, с.40-41).

Наступний спосіб запозичень – це **семантичні**. Вони характеризуються перекладом англійських слів на китайську мову. Семантичні запозичення (кальки) на відміну від фонетичних запозичень створюються з китайських лексичних елементів і через це за своєю звуковою та графічною формою нічим не відрізняються від китайської лексики. Вони легко входять до системи мови і вільно функціонують у мові. Наприклад: 快餐 kuàicān (快 швидкий + 餐 їжа) = швидка їжа або fastfood; 打字机 dǎzìjī (打 вибивати + 字 знаки + 机 машина) = друкарська машина; 望远镜 wàngyuǎnjìng (望 дивитись + 远 далеко 镜 лінза) = бінокль; 电力 diànlì (电 електрика + 力 енергія) = електроенергія; 拖拉机 tuōlājī (拖拉 тягнути + 机 машина) = трактор і т.д (Горелов, 1984, с. 146).

При **фонетико-семантичному** запозиченні один із компонентів є семантично значимий лексичний елемент, тоді як інший більшою чи меншою мірою передає звучання запозиченого слова. Розглянемо приклади:

摩托车 **mótuōchē** (motuo фонозапис — 车 chē транспортний засіб) - мотоцикл; 芭蕾舞 **bāleǐwǔ** (balei фонозапис — 舞 wǔ танок) - балет; 沙丁鱼 **shādīngyú** (shādīn фонозапис + 鱼 yú) - сардини; 坦克车 **tǎnkèchē** (tǎnkè фонозапис + 车 chē транспортний засіб) – танк (Горелов, 1984, с. 148).

До окремої групи слід віднести запозичення особливого, нового типу – **літерні (буквенні вкраплення)**. Вони являють собою слова (字母词 zìmǔcí), що використовуються в ієрогліфічному тексті. До них відносять слова сучасної китайської мови, які або повністю складаються з букв латинського алфавіту (аббревіатури, скорочення, повні слова) або записуються за їх участю. При цьому використовуються літери латинського алфавіту (з англійської мови або з китайського фонетичного листа –піньїнь) (с.149).

У першому випадку це запозичені аббревіатури словосполучень англійської мови та не скорочені іноземні слова, що увійшли до китайської мови у літерному записі, а також аббревіатури власне китайських слів та словосполучень, що записуються за допомогою піньїню. Наприклад: IFM(International Monetary Fund) – Міжнародний валютний фонд, ABC (America born Chinese) – китаєць, який народився в Америці; HSK (汉语水平考试 hànyǔ shuǐpíng kǎoshì) – державний іспит з китайської мови; ММ (姊妹 mèimei) – молодша сестра (Вахтин, Головкин, 2004, с. 149).

У другому випадку це слова, що поєднують у своєму складі літерний та ієрогліфічний компоненти. Наприклад: Т - футболка (T-shirt); 三 G 手机 – мобільні телефони третього покоління (三 sān – три + Generation покоління + 手机 shǒujī – мобільний телефон) (с.149).

Багатьом китайцям не завжди відомий буквальний китайський переклад цих скорочень. Однак це їм не сильно потрібно, адже багато таких скорочень увійшли до місцевого лексикону.

Безперечно, скорочені слова набули популярності через легкість їх використання у порівнянні з аналогічними китайськими назвами, їх поява спричинена великим прагненням передати максимальну кількість інформації мінімальним обсягом коштів, що відповідає високому темпу сучасного життя.

Велика популярність інтернету та гаджетів посилюють тенденцію до скорочення слів та виразів, які проникають у мову китайців, вони використовуються в інтернет-спілкуванні за допомогою SMS-повідомлень.

Семантичний метод дослідники вважають найбільш уживаним способом запозичення іншомовної лексики в сучасній китайській мові. Порівняно з ним фонетичний спосіб використовується рідше. Це можна пояснити тим, що китайська мова є складною мовою з ієрогліфічною писемністю та складною фонетичною організацією. Кожен склад позначається ієрогліфом, за кожним з яких закріплено конкретне значення (Ночвина, 2012).

Внутрішня форма фонетичних запозичень незрозуміла носіям, може викликати непотрібні асоціації, ускладнюючи їх сприйняття та розуміння. Саме тому під час перекладу іноземних слів може відбуватися перехід від фонетичних запозичень до семантичних (Спешнев, 2003, с.110).

Лексеми, які запозичуються з іншої мови проходять шлях адаптації. Запозичені слова являють собою специфічну систему з погляду фонетичного складу, структури, смислового навантаження, тому їх правильне використання спричиняє складнощі напочатку. Адаптація запозичених слів відбувається у кілька етапів – фонетичний, семантичний і граматичний. Розглянемо кожен із них.

Фонетична адаптація є пристосуванням нової іноземної одиниці до фонетичної системи мови. Фонетична адаптація, таким чином, полягає у пристосуванні запозичень до фонетичної норми мови, що приймає, у заміні чужих мові, що приймає, елементів звукового складу іншомовної лексики відповідними їм елементами власної фонетичної системи (Ночвина, 2012).

Фонетична адаптація лексичних запозичень може здійснюватися за допомогою заміни звуків іноземної мови максимально близькими їм за звучанням звуками приймаючого ідіома. В даному випадку можна говорити про наступні запозичення в китайській мові: 克隆 *kèlóng* клон; 咖啡 *kāfēi* кава; 里拉 *lǐlā* ліра; 稀霹 *xīpǐ* хіпі; 凡士林 *fánshìlín* вазелін; 苏打 *sūdǎ* сода і багато інших (Сюй Гаоюй, 1997, с. 54).

При семантичній адаптації відбувається розширення, звуження значень. Розширення семантичного обсягу відбувається за допомогою транстермінологізації різних значень. Спостерігається також розширення семантичної структури запозичень за рахунок зміни предметно-понятійної співвіднесеності слова у зв'язку зі зміною реалій, що позначаються, наприклад: 驱动程序 *qūdòngchēngyù* драйвер, 服务器 *fùwùqī* сервер і так далі (Ночвина, 2012).

Якщо говорити про граматичну адаптацію, то вона характеризується присвоєнням лексем нових граматичних рис, властивих китайській мові. При переході з однієї мови в іншу запозичені лексеми, як правило, починають «жити» за законами мови, що приймає: вбудовуються в її граматичну систему, приймають притаманні мові-реципієнту граматичні показники, починають змінюватися за словозмінними моделями, характерними для мови реципієнта, іншими словами можемо сказати, що проходять етап морфологічної (граматичної) адаптації запозичень. Так, прийшовши в китайську мову, іменники втрачають розряди числа, роду і відмінків. Крім того, множина утворюється за допомогою суфікса 们 *mén*.

Наприклад: 布尔什维克们不承认任何创新。

Bù'ěrhéwéikèmen bù chéngrèn rènghé chuàngxīn

Більшовики не визнавали жодного нововведення (Курдюмов, 2005, с. 205).

Останні роки відзначається масове проникнення іноземних запозичень у сучасну китайську мову. Крім того, ці іншомовні елементи приходять різною мірою фонетичні, семантичні та граматичні адаптації. В окрему групу слід віднести запозичення особливого типу, які повністю складаються з літер латинського алфавіту (аббревіатури, скорочені слова, повні слова), що є досить незвичайним явищем для мови з ієрогліфічною писемністю (Ночвина, 2012).

Наступна група – це **лексико-фразеологічні звороти**. Фразеологічні звороти за допомогою своєї багатой образності і глибинного сенсу структурних компонентів привертають увагу багатьох лінгвістів. До них можна віднести такі трафаретні вирази, що вживаються в юридичних документах: 归案法办 guī'àn fǎbàn - притягнути до судової відповідальності; 依法惩办 yīfǎ chéngbàn - карається згідно із законом; 追究刑事责任 zhuījiù xíngshì zérèn - притягнути до кримінальної відповідальності; 概不追究 gài bù zhuījiù - повністю припинити судове переслідування; 具有约束力 jùyǒu yuēshù lì - має обов'язкову силу; 查照办理 cházào bànlǐ - прийняти до відома та виконання (Нестерова, 2017, с. 352-353).

Фразеологічні одиниці здатні зробити промову автора цікавою, яскравою і виразною, більше, вони можуть спонукати слухача до будь-якої дії, змусити його оцінити політичну подію, змусити його проявляти активність. Наприклад, якщо взяти виступ міністра закордонних справ КНР Ван І на одній з прес-конференцій, то можна виявити наступні фразеологічні звороти: 逆水行舟 nìshuǐxíngzhōu - пливати проти течії, 摆脱窘境 bǎituō jiǒngjìng - вийти з глухого кута, 付诸实施 fù zhū shíshī - втілити в життя, 施加压力 shījiā yālì - чинити тиск, 同舟共济 tóngzhōugòngjì - разом долати труднощі, 听取理智的声音 tīngqǔ lǐzhì de shēngyīn - прислухатися до голосу розуму (Нестерова, 2017, с.353).

В китайській мові існує безліч фразеологізмів. Найбільш вживаними є чен'юй. Найчастіше вони складаються з чотирьох слів, є семантично єдиним цілим, мають узагальнено переносне значення, носять експресивний характер і є членами речення. У своїй усній і письмовій мові китайці часто застосовують їх, що надає переконливості висловлюванню, а також є ознакою освіченості.

Саме при перекладі фразеологізмів китайської мови існують певні правила, яких дотримуються перекладачі. Гарним рішенням перекладача – це є пошук ідентичної фразеологічної одиниці, у якій збігається як образне, так і переносне значення. Такий вид перекладу є одним з найпростіших, однак він є обмеженим, наведемо приклади, 喜从天降 xǐcóngtiānjiàng – «щастя з неба впало» або «манна небесна»; 从天而降 cóngtiān'érjiàng – «звалитися з неба». Ще при перекладі може бути виявлений прийом функціонального аналога, наприклад, 枪林弹雨 qiānglín dànǔ - «Запеклий бій» (досл. - Ліс рушниць і злива куль)(Скромных, 2018, с.495-496).

При відсутності аналога чен'юй в українській мові перекладачі приходять до так званого описового перекладу. Буває так, щоб зрозуміти сенс фразеологізму, необхідно знати історію його походження, наприклад, дослівно чен'юй - 洛阳纸贵 «У Лояні навіть папір подорожчав». Цю ідіому використовують як захоплений комплімент автору, у значенні «Ваш твір чудовий, ваша книга йде нарозхват».

Переклад парних утворень може бути здійснений за типом чен'юй простими словами або словосполученнями, але не фразеологізмом. До прикладу, 名不符实 - «пустий», «несправжній» (досл. – Назва не відповідає змісту). При

перекладі чен'юй необхідно брати до уваги контекст, в якому вони використовуються (Войцехович, 2007, с. 28-30).

У правовій сфері існує такий клас фразеологізмів, як афоризми. Афоризми мають довгу історію, походять з пам'яток давньої літератури, проте в даний час знаходять своє застосування як в письмовій, так і в розмовній мові. Розглядаючи структуру будь-якого афоризму, можна зробити висновок про те, що компоненти фразеологізму, що збереглися у своєму первісному вигляді, зберігають архаїчну структуру і повинні бути перекладені з опорою на коментарі китайських тлумачних словників) (Скромных, 2018, с. 497).

В силу своїх функціональних особливостей створюють перевагу тим формам словесного виразу, які здатні забезпечити чіткість викладу, ясність окремих положень та формулювань, а отже мають властивості типових мовних виразів. Наприклад: 扳批准 bān pīzhǔn - внести на затвердження міністерства; 提交首长批示 tíjiāo shǒuzhǎng pīshì - передати на резолюцію начальства. В сучасних правових документах часто можна зустріти фразу 看守所 kānshǒusuǒ – слідчий ізолятор; 依法惩办 yīfǎ chéngbàn – карається згідно закону; 具有约束力 jùyǒu yuēshù lì – володіти обов'язковою силою (Войцехович, 2007, с. 52-54).

Для всіх фразеологізмів характерно: простота та лаконічність, водночас ясність і зрозумілість, точність словесного виразу, яскрава лексика, що відображає життєві спостереження, досвід та мудрість.

2.2. Граматичні трансформації у процесі перекладу китайських правових документів українською мовою

Граматичні трансформації Я. І. Рецкер (2007) визначає як «перетворення структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу» та відносить до них повну або часткову реконструкцію речення. Повна

трансформація полягає у заміні головних членів речення, часткова – у заміні другорядних, крім заміни членів речення можуть змінюватись і частини мови (Рецкер, 2007, с. 84). Вчений також додає, що граматичні трансформації, як правило, супроводжуються лексичними, і навіть, викликаються ними.

Поняття трансформація та прийом перекладу фактично ототожнюються у роботі Я. І. Рецкера (2007), оскільки вчений визначає виділені ним трансформації через "прийом".

Л. С. Бархударов, який розробив семантико-семіотичну модель перекладу, визначає переклад як міжмовне перетворення, тобто трансформацію тексту вихідною мовою на текст мовою перекладу (Бархударов, 1975, с. 11), і будує свою концепцію на типах відносин мовних значень та символів, що розглядаються на різних рівнях. Так, вчений вивчає особливості перекладу на референціальному рівні (ставлення між знаком та предметом), прагматичному рівні (ставлення між знаком та людиною) та внутрішньолінгвістичному рівні (відношення між знаком та іншими знаками) (Бархударов, 1975, с. 65-68).

Трансформації в теорії Л. С. Бархударова також не відокремлюються від прийомів та уподібнюються їм. Щодо поняття трансформації в контексті розуміння перекладу як процесу міжмовного перетворення вчений писав, що «термін перетворення (або трансформації) тут може бути вжито лише в тому сенсі, коли мова йде про певне відношення між двома мовними чи мовними одиницями, з яких одна є вихідною, а друга створюється з урахуванням першої» (Бархударов, 1975, с. 6).

Л. С. Бархударов класифікує перекладацькі трансформації з формальним та семантичним ознаками. Відповідно до цього підходу він виділяється чотири елементарні типи трансформацій:

- 1) перестановки;
- 2) заміни;
- 3) додавання;

4) опущення (Бархударов, 1975, с. 190).

Наявність системи трансформацій для площини мов (українська-китайська) суттєво полегшує процес перекладу, адже в такій системі узагальнено найоптимальніші шляхи для вирішення, а не готові рішення тих чи інших проблем. Потрібно зазначити, що для цих двох мов чіткої системи трансформацій ще не розроблено, але як в українському, так і в китайському перекладознавстві існують свої системи трансформацій, які орієнтуються на переклад із цих мов українською або навпаки (Кірносова, 2007, с. 43).

Український професор І.В. Гарник (2001) пропонує виділити 5 видів граматичних трансформацій:

- заміна частин мови (до прикладу, коли іменник в китайській мові ми можемо замінити на прикметник в українській);
- заміна членів речення (найчастіше відбувається як результат заміни частин мови);
- заміна типу речення (складносурядне речення може стати складнопідрядних або ж складне стає простим тощо.);
- синтаксичні перестановки (заміна порядку членів речення, частин мови, слів);
- членування речень (поділ структури оригіналу речення на дві чи більше предикативні структури в тексті перекладу);
- об'єднання речень (коли односкладне речення утворюється із двох або більше простих) (с. 50-51).

Як вже було сказано вище, існують такі види граматичних трансформацій: **перестановки, заміни, додавання та опущення.**

Розглянемо кожну із трансформацій разом із прикладами.

Перша граматична трансформація – **перестановка.**

Перестановка, як вид перекладацької трансформації – це «заміна розташування мовних одиниць у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Перестановці піддаються, зазвичай, слова, словосполучення, частини складного речення, а також самостійні речення в тексті» (Бардухаров, 1975, с. 188). Причиною для граматичних перестановок може бути не тільки різне розташування елементів конструкцій в двох мовах. До того ж, різний порядок розташування компонентів атрибутивних сполучень. У деяких випадках і в китайській, і в українській мовах місце означення і означуваного слова відносно один одного може збігатися, і тоді перестановка не потрібна (Федоров, 1983, с. 250), наприклад:

«Науково-технічна революція» - 科学技术革命 kēxué jìshù gémìng;

«Природно-біологічний фактор» - 生物自然作用因素 shēngwù zìrán zuòyòng yīnsù.

Найчастіше перестановки застосовуються через те, що принципи розташування компонентів атрибутивних сполучень в двох мовах різні. В українській мові спочатку стоїть залежне від основного елемента поняття, а потім вже елемент, що виражає основне, але в китайській мові цей порядок є зворотним (Семенов, 2004, с. 55), розглянемо приклади:

«Об'єктивність правових законів» - 法律规律的客观性 fǎlù guīlǜ de kèguān xìng;

«Адміністративний трибунал Міжнародної організації праці» - 国际劳工组织行政法庭 guójì láogōng zǔzhī xíngzhèng fǎtíng.

Крім вищенаведених прикладів, коли перекладаються складні атрибутивні комплекси, як правило, потрібна перестановка і всередині самого визначення, наприклад:

«Принцип розподілу по праці» - 按劳分配的原则 ān láo fēnpèi de yuánzé.

Ще однією причиною застосування перестановки під час перекладу з української мови на китайську є те, що в українському реченні головні члени речення (підмет, присудок, доповнення) зазвичай розташовуються разом, тоді як другорядні члени речення йдуть на другий план (Скромных, 2018, с. 90).

У китайському реченні за наявності означень до головних членів речення, а також інших другорядних членів самі головні елементи речення надаються розташованими далеко один від одного (Болдырева, 2017, с. 101). Якщо в українському реченні є поширені другорядні члени речення, то в цьому випадку перебудова структури речення при перекладі стає неминуча, наприклад:

恐怖主义对世界和平发展造成了严重威胁。

kǒngbù zhǔyì duì shìjiè hépíng fāzhǎn zàochéng le yánzhòng wēixié.

«Тероризм створив серйозну загрозу миру та розвитку у світі».

我们希望双方在平等互利, 优势互补的基础上, 扩大合作领域。

wǒmen xīwàng shuāngfāng zài píngděng hùlì, yōushì hùbǔ de jīchǔ shàng, kuòdà hézuò lǐngyù.

«Ми сподіваємося, що обидві сторони розширять сферу співпраці на основі рівноправності і взаємної вигоди, взаємодоповнюючих переваг».

Наступний вид граматичної трансформації – **заміна**.

Заміни – це спосіб перекладу, за якого граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю перекладу з іншим граматичним значенням (Щичко, 2004, с. 93).

Заміна слів, що виражають різні граматичні категорії, трапляється досить часто. Наприклад, іменник може замінюватись на дієслово:

他诚恳谦虚, 关怀别人。 - «Він відрізняється щирістю, скромністю та дбайливістю по відношенню до інших».

在这里人们又一次看到了改革的好处。 - «Так люди ще раз стали свідками переваги реформи».

Прийменник замінюється на дієслово:

离开了稳定，一切改变和发展都谈不上。 - «Без стабільності не може бути й мови про будь-яку реформу і про якийсь розвиток».

Займенник може замінюватись на іменник:

我所记的故乡此。我的故乡好多了。 - «Я уявляв Батьківщину зовсім іншою». Вона здавалася мені набагато кращою» (Суцзюань, 2011, с. 32-34).

Прикметник може замінюватись на прислівник:

Підписання цього закону викликало величезне обурення людей.

прикметник-прислівник

1. 该法律的签署引起了人民大愤慨。

прикметник- прикметник

2. 该法律的签署引起了人民很大的愤慨。

Порівнюючи обидва варіанти перекладу можемо побачити, що у варіанті 2 прикметник «величезне» перекладається власною мовою "大" dà, а у варіанті 1 «величезне» перекладається відповідним китайським прикметником "很大的" hěn dà de. Переклад 2 можливий з точки зору його смислового змісту, але з точки зору стилістики китайського мови варіант 2 поступається варіанту 1. При виборі перекладу 1 призводить до заміни прикметника «величезне» прислівником "大" dà.

Причиною для застосування заміни також служать граматичні відмінності української та китайської мов. Такі розбіжності бувають або повними, або частковими. Повні розбіжності відбуваються в тих випадках, коли в одному з мов відсутня та чи інша граматична категорія, властива іншій мові. Наприклад, у китайській мові відсутні такі граматичні категорії, як категорії відмінка і відміни (Ян Юй Фей, 2008, с. 360).

Наступна трансформація – **додавання.**

Трансформація додавання полягає у «введенні в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі смислу речення (оригіналу), що перекладається, та/або дотримання мовленнєвих і мовних норм, що існують у культурі мови перекладу» (Карабан, 2001, с. 48). Прийом додавання зазвичай застосовується, щоб надати пояснення при перекладі тексту оригіналу. Наприклад:

美国总统特朗普日前宣布...– «Президент США Дональд Трамп днями оголосив...». При перекладі іноземних імен китайською мовою часто їх опускають, обмежуючись лише прізвищами (美国总统特朗普 «президент США Трамп»), оскільки поєднання імен та прізвищ виявляються надто довгими порівняно з іменами китайських осіб, що складаються з 2-4 ієрогліфів. У перекладі українською в таких випадках необхідно додати недостатні нормам української мови ім'я.

“非个人信息”指正常情况下无法直接或间接识别您的身份的任何信息。 - «Інформація неособистого характеру» — це будь-яка інформація, за якою неможливо прямо чи опосередковано ідентифікувати вас.

Вираз 非个人信息 перекладається як «інформація неособистого характеру», однак слово «характер» в оригінальному тексті відсутньо і вираз при дослівному перекладі буде звучати як «мала інформація». Такий варіант перекладу не відповідає мовній нормі та стилю українського юридичного тексту, тому перекладач зробив вибір на користь додавання до перекладу компонента «(не)особистий». До того ж, поєднання «інформація неособистого характеру» є своєрідним штампом (Кузьменко, 2019, с. 35).

Остання трансформація, яку ми розглянемо – **опущення**.

Цей прийом є протилежним до прийому додавання і може також називатись «компресією». Причини використання цього прийому можуть також бути лінгвістичними і екстралінгвістичними (Гиндлина, 2003, с.16).

Застосування прийому опущення, в деяких випадках, може бути пов'язане зі спробою і бажанням перекладача прибрати з тексту перекладу зайві елементи оригінального тексту. Наприклад, в китайській мові часто використовуються різні конструкції, подвоєння ієрогліфа та інші, не властиві для української мови, прийоми, які опускаються при перекладі на мову перекладу.

Інша причина для застосування опущення може бути бажання перекладача трохи стиснути текст. Опущення деякої інформації при перекладі буває необхідним з урахуванням того, що перекладач передбачає подальшу перспективу збільшення обсягу тексту перекладу за рахунок власних доповнень і описів. Отож, переклад тексту може супроводжуватися як прийомом лексичних додавань, так і скороченням обсягу тексту шляхом опущення надлишкових елементів відповідно до мовних та стилістичних норм мови перекладу.

Наприклад:

对贵方热情而友好的接待，我方表示衷心的感谢。

Ми дякуємо Вам за теплий і дружній прийом.

duì guì fāng rèqíng ér yǒuhǎo de jiēdài, wǒ fāng biǎoshì zhōngxīn de gǎnxiè.

В даному прикладі опущено особу (Вам), але при перекладі ми маємо вказати кому ми вдячні або в минулому реченні було вже згадано особу і аби уникнути повторів, то її опустили.

法律依据（欧盟）：合法权益。

fǎlǜ yījù (ōuméng): héfǎ quányì.

Законна підстава (ЄС): Законні інтереси.

合法权益 перекладено як «законні інтереси», повний варіант перекладу – «законні права та інтереси», опущений компонент "права"(Кузьменко, 2019, с. 34).

Висновки до 2 розділу

У розділі 2 нами було розглянуто лексичні і граматичні трансформації у процесі перекладу правових документів із китайської на українську мову.

Лексичними трансформаціями називають прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення іншомовного слова в контексті та знаходимо його український еквівалент. Суть трансформації полягає в заміні лексичної одиниці, що перекладається, словом або словосполученням, яке реалізує сему цієї одиниці мови оригіналу.

Лексичні трансформації застосовуються тоді, коли у тексті простежується нестандартна мовна одиниця на рівні слова, наприклад, власне ім'я, властиве вихідній мовній культурі та відсутнє в мові перекладу; термін у тій чи іншій професійній сфері; слова, що позначають предмети, явища й поняття, характерні для вихідної культури, але відсутні або мають іншу структурно-функціональну впорядкованість у мові, на яку здійснюється переклад.

До лексичних перекладацьких трансформацій належать транслітерація, калькування, конкретизація і генералізація.

Ми змогли визначити, що існують певні лексичні одиниці, які при перекладі китайських правових документів українською мовою викликають у перекладача найбільші труднощі. До них належать: запозичення, ідіоми, аббревіації, реалії.

Граматичні трансформації – це перетворення структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу. До них відносять повну або часткову реконструкцію речення. Повна трансформація полягає у заміні головних членів речення, часткова – у заміні другорядних, крім заміни членів речення можуть змінюватись і частини мови. Граматичні трансформації, як правило, супроводжуються лексичними, і навіть, викликаються ними.

Володіння навичкою здійснення перекладацьких трансформацій, безумовно, корисно і дозволяє перекладачеві економити час у процесі здійснення перекладу. Однак однієї навички недостатньо, оскільки переклад завжди вимагає від перекладача свого роду творчого підходу до певної проблеми та вміння знаходити конкретне перекладацьке вирішення цієї проблеми.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТА ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА МАТЕРІАЛІ КИТАЙСЬКИХ ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ

В першому та другому розділах нашої роботи ми розглянули поняття перекладу і перекладацьких трансформацій у сучасному мовознавстві, а також ми змогли проаналізувати лексичні та граматичні трансформації у процесі перекладу правових документів із китайської на українську мову.

Проводячи наше дослідження, ми зверталися до лексичних та граматичних перекладацьких трансформацій.

Лексичні трансформації – це прийоми, які здійснюються на рівні слова, лексеми. Суть трансформацій полягає в заміні лексичної одиниці, що перекладається, словом або словосполученням, яке реалізує сему цієї одиниці мови оригіналу. Граматичні трансформації здійснюються на рівні словосполучення або речення.

До лексичних перекладацьких трансформацій ми віднесли транслітерацію, калькування, конкретизацію і генералізацію, а до граматичних - заміну, додавання, опущення та перестановку.

Кожну із наведених вище трансформацій ми застосували при перекладі правових документів для досягнення адекватності перекладу, до того ж, синтаксис китайської та української мови рідко співпадає у мові оригіналу та мові перекладу.

В третьому розділі ми розглянемо особливості використання лексичних та граматичних трансформацій на матеріалі правових документів.

Нами були опрацьовані 648 статей правових документів, а саме: статті Кримінального кодексу, Конституції, Цивільного кодексу КНР, Тайванського закону про гарантії, закону КНР про охорону річки Хуанхе, закон про державний

кордон Казахстану і Китаю, закон про взаємне визнання китайських і французьких водійських прав та статті адміністративно – процесуального кодексу. В кожному із документів, ми змогли відшукати лексичні та граматичні трансформації, які нам допомогли зробити переклад з китайської на українську мову. На кожен із груп трансформацій ми надали від 6 до 16 прикладів. Ця кількість дала змогу нам зробити певний аналіз та надати висновки.

Лексичні трансформації

До лексичних трансформацій належать транслітерація, калькування, конкретизація і генералізація. Розглянемо детально кожен із трансформацій на матеріалі правових документів.

Транслітерація

При перекладі, транслітерація застосовується при відтворенні вихідної лексичної одиниці мови оригіналу за допомогою алфавіту мови перекладу. Прийом застосовується при перекладі імен, назв компаній, власних назв, географічних назв тощо. Розглянемо декілька прикладів використання цієї лексичної трансформації:

- *імен:*

美国总统特朗普于 2019 年 11 月 27 日签署该法案(台湾保证法案)。

Президент **Дональд Трамп** підписав законопроект 27 листопада 2019 року.

习近平新时代中国特色社会主义思想指引下(中华人民共和国宪法)。

Роздуми про соціалізм з китайською специфікою в нову епоху під керівництвом **Сі Цзінпіна**.

法国总统马克龙在《中法驾照互认》法令签字(中法驾照互认)。

Президент Франції **Еммануель Макрон** підписав указ про «взаємне визнання водійських прав між Китаєм і Францією».

哈萨克斯坦总统纳扎尔巴耶夫 15 日签署了《对部分涉及国家边界问题的法规进行修改和补充的法令》(哈萨克斯坦国界法)。

15 числа президент Казахстану **Нурсултан Назарбаєв** підписав «Указ про внесення змін і доповнень до деяких законів і нормативно-правових актів, що стосуються питань державного кордону».

- *географічних назв:*

保护**黄河**是事关中华民族伟大复兴的千秋大计(中华人民共和国黄河保护法)。

Захист **Хуанхе** — це довгостроковий план, пов'язаний із великим відродженням китайської нації.

山东省的**黄河**主河段 (含入海流路)(中华人民共和国黄河保护法)。

Головна ділянка річки **Хуанхе** в провінції **Шаньдун** (включаючи канал, що входить у море).

国务院水行政主管部门应当会同国务院有关部门和山**青海省**人民政府(中华人民共和国黄河保护法)。

Відділ управління водними ресурсами Державної ради співпрацює з відповідними департаментами Державної ради та народним урядом провінції **Цінхай**.

Калькування

Цей метод лексичної трансформації застосовується при відтворенні комбінаторного складу слова при перекладі коли морфеми або лексеми перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Суть калькування лексичних одиниць текстів правових документів зводиться до створення нового слова або сталого стандартизованого поєднання слів у мові перекладу, що копіює структуру вихідного стандартизованого виразу.

1979年7月1日第五届全国人民代表大会第二次会议通过(中华人民共和国宪法)。

Від 1 липня 1979 року прийнятий на другій сесії 5-х **Всекитайських зборів народних представників.**

中华人民共和国刑法的任务，是用刑罚同一切犯罪行为作斗争，以保卫国家安全(中华人民共和国刑法)。

Завдання кримінального законодавства Китайської Народної Республіки полягає в тому, щоб боротися проти всіх злочинів за допомогою покарань з метою забезпечення **національної безпеки.**

保护国有财产和劳动群众集体所有的财产，保护公民私人所有的财产，保护公民的人身权利(中华人民共和国刑法)。

Захищати державну власність і колективну власність трудящих, охороняти приватну власність громадян, захищати особисті права громадян.

民主权利和其他权利，经济秩序，保障社会主义建设事业的顺利进行(中华人民共和国刑法（总则）)。

Демократичні та інші права, економічний лад гарантують успішний хід справи соціалістичного будівництва.

对不法侵害人造成损害的，属于正当防卫，不负刑事责任(中华人民共和国刑法（总则）)。

Заподіяння шкоди **порушнику** відноситься до **необхідної оборони** і не тягне **кримінальної відповідальності.**

组织、领导犯罪集团进行犯罪活动的或者在共同犯罪中起主要作用的，是**主犯**(中华人民共和国刑法（总则）)。

Той, хто організовує та керує **злочинними групами** для здійснення **злочинної діяльності** або відіграє важливу роль у **спільних злочинах** є **головними правопорушником.**

在**共同犯罪**中起次要或者辅助作用的，是**从犯**(中华人民共和国刑法（总则）)。

Співучасниками виступають особи, які відіграють другорядну або допоміжну роль у **спільному злочині**.

对于犯罪的外国人,可以独立适用或者附加适用驱逐出境(中华人民共和国刑法(总则))。

Депортація може бути застосована самостійно або відповідно призначенню до **іноземців**, які вчинили злочин.

民法调整平等主体的自然人、法人和非法人组织之间的人身关系和财产关系(中华人民共和国民法典)。

Цивільне право регулює **особисті та майнові відносини між фізичними особами, юридичними особами та некорпоративними організаціями, які є рівноправними суб'єктами**.

民事主体从事民事活动,应当遵循诚信原则,秉持诚实,恪守承诺(中华人民共和国民法典)。

При здійсненні **цивільної діяльності суб'єкти громадського права** зобов'язані керуватися **принципами добросовісності, чесності та дотримуватись взятих зобов'язань**.

Конкретизація

Цей лексичний прийом використовується в процесі перекладу і в результаті нього відбувається заміна слова або словосполучення іноземної мови з ширшим предметно - логічним значенням на слово в перекладі з більш вузьким значенням. Наприклад:

中华人民共和国领域内的民事活动,适用中华人民共和国法律(中华人民共和国民法典)。

(活动 – живий + рухатися = діяльність, захід)

Цивільна **діяльність** на території Китайської Народної Республіки регулюється законами Китайської Народної Республіки.

父母是未成年子女的**监护人**(中华人民共和国民法典)。

(监护人 – доглядати за + захищати + людина = опікун)

Батьки є **опікунами** неповнолітніх дітей.

应当根据犯罪的事实、犯罪的性质、情节和对于社会的危害程度，依照本法的**有关规定**判处(中华人民共和国刑法（总则）)。

(有关 – мати + відноситись = відповідний, згідно з, відноситись до)

Злочинцю призначається покарання **згідно з** відповідними положеннями цього закону на підставі фактів злочину, характеру та обставин злочину, ступеня шкоди, заподіяної суспільству.

当事人在行政诉讼中有权进行**辩论**(中华人民共和国行政诉讼法)。

(辩论 – пояснювати + думка = дискусія)

Сторони мають право на **дискусію** в адміністративному судочинстві.

行政机关被**撤销**的，继续行使其职权的行政机关是被告(中华人民共和国行政诉讼法)。

(撤销 – прибирати + відмінити = припиняти, анулювати)

Якщо адміністративний орган **припиняє** діяльність, адміністративний орган, який продовжує виконувати свої функції та повноваження є відповідачем.

犯罪经过下列期限不再追诉(中华人民共和国刑法（总则）)。

(犯罪 – повторюватись (знову) + правопорушення = злочин, скоювати злочин)

Злочин не підлягає судовому переслідуванню після закінчення наступного періоду.

人民法院审理行政案件，**参照**国务院部(中华人民共和国行政诉讼法)。

(参照 – брати участь + направлення = слідувати, орієнтуватись на, притримуватись)

Народні суди розглядають адміністративні справи з **орієнтиром на** Міністерство Державної Ради.

委根据法律和国务院的行政法规、决定、**命令**制定(中华人民共和国行政诉讼法)。

(命令 – давати + приказ = розпорядження)

Він встановлюється відповідно до законів і адміністративних правил, рішень і **розпоряджень** Державної ради.

外国人、无国籍人、外国组织在中华人民共和国进行行政诉讼，适用本法(中华人民共和国行政诉讼法)。

(外国人 – ззовні + країна + людина = іноземець)

Дія цього закону поширюється на адміністративні справи іноземців, осіб без громадянства та іноземних організацій у Китайській Народній Республіці.

2010 年该法进行了一次系统**修订**(中华人民共和国黄河保护法)。

(修订- писати + виправлення = вносити поправки, редагувати)

У 2010 році у вище згаданий закон було **внесено поправки**.

Генералізація

Цей прийом передбачає заміну одиниці мови оригіналу, що має вужче значення, одиницею мови перекладу з ширшим значенням, тобто перетворення, зворотнє до конкретизації. Розглянемо на прикладах:

我们与之共享用户信息的任何第三方(由我们选择)将按照本政策规定，提供相同或同等的用户信息**保护水平**(中华人民共和国民法总则)。

Будь-яка третя особа (обрана нами), з ким ми обмінюємося даними користувачів, надаватиме ідентичний або аналогічний захист цих даних, як зазначено в цій політиці.

保护水平 перекладено як «захист», проте в оригінальному тексті є слово «рівень (захисту)». Таке перекладацьке рішення обумовлене, ймовірно, мовним

контекстом: «надавати... захист» звучить більш милозвучніше, ніж «надавати... рівень захисту».

没有依法具有监护资格的人的，监护人由民政部门担任，也可以由具备履行监护职责条件的**被监护人**住所地的居民委员会、村民委员会担任(中华人民共和国民法典)。

У разі відсутності особи, яка має право на опіку, опікуном обслуговується відділ у справах громадян або комітет жителів чи селищний комітет за місцем проживання підопічного, який має право виконувати обов'язки з опіки.

被监护人 перекладено як «опікун», проте ширше значення слова є особа, яка перебуває під опікою або під опікою. Оскільки у цього слова є еквівалент, яким можна замінити, то ми цим і скористались.

嫌疑人必须保证向法院提交的所有**证件材料**均真(中华人民共和国行政诉讼法)。

Підозрювані повинні гарантувати, що всі **документи**, подані до суду, є правдивими.

В даному прикладі вираз **证件材料** ми переклали, як документ. Адже (证件材料 – документ + матеріал = документ)

犯罪分子有揭发他人犯罪行为，查证属实的，或者提供重要**线索**(中华人民共和国刑法（总则）)。

Злочинці, які виявили злочинну поведінку інших людей, підтвердили її правдивість або надали важливі **підказки**.

线索 перекладено як «підказка», проте значення цього слова – «ключ до розуміння або зачіпка». Таке перекладацьке рішення обумовлено тим, що підказка в цьому контексті звучить доречніше і зрозуміліше, аніж інший варіант.

犯罪分子具有本法规定的从重处罚(中华人民共和国刑法（总则）)。

Злочинці підлягають суворішому покаранню.

Вираз 犯罪分子 має значення «злочинний елемент, кримінальний елемент, кримінал». Нами було перекладено, як «злочинець», адже якщо взяти повний текст кримінальної статті, то із контексту буде зрозуміло, що мова йде про злочинців.

人民法院不受理公民、法人或者其他组织对下列事项提起的诉讼。。(中华人民共和国行政诉讼法)。

Народні суди **не приймають** до розгляду позови громадян, юридичних осіб та інших організацій з питань щодо...

不受理 має значення «відмовляти в...», нами було замінено на «не приймати до...», адже такий переклад звучить набагато краще.

判决宣告以后，刑罚执行完毕以前(中华人民共和国刑法（总则）)。

Після **проголошення вироку** і до завершення виконання покарання.

Словосполучення 判决宣告 (виносити рішення + оголошувати) ми переклали, як проголошення вироку. Якщо детально розглянути значення кожного зі слів, то можна дійти висновку, що мається на увазі про проголошення вироку.

被判处有期徒刑以上刑罚的犯罪分子，**刑罚执行完毕**或者赦免以后。。。 (中华人民共和国刑法（总则）)。

Злочинці, засуджені до позбавлення волі на певний строк і більше, після **виконання покарання** або помилування...

В даному прикладі, вираз 刑罚执行 було перекладено як «виконання покарання», хоча якщо перекладати речення дослівно, то опущено «кримінальне» покарання. Це зроблено задля того, щоб уникнути тавтології, і так зрозуміло, що мова йде саме про кримінальне покарання, адже текст статті взято із «Кримінального кодексу КНР».

Рис. 3.1 Використання лексичних трансформацій при перекладі правових документів

Джерело: розроблено автором на основі власного дослідження

Отже, як ми бачимо на рисунку, найбільш поширеними прийомами лексичних трансформацій, які ми використовували є калькування (35%), конкретизація (35%), генералізація (20%) і транслітерація (10%).

При аналізі перекладів ми виявили найбільше використання прийомів калькування та конкретизації, нам не вдалося виявити достатньої кількості прикладів використання прийомів генералізації або транслітерації. Ми дійшли думки, що це неминуче пов'язано зі специфікою перекладу правових документів – вони є текстами інформаційної спрямованості, що не має можливості суттєвого відходження від тексту оригіналу, зменшуючи інформацію. Документи, які спрямовані на іноземну аудиторію, навпаки вимагають введення уточнюючої інформації, тому у деяких випадках використання генералізації є можливим, а саме, коли це не впливає на розуміння змісту правового документа. Стосовно транслітерації, то в правових документах дуже рідко згадуються імена осіб, географічних назв.

Граматичні трансформації

Охарактеризувавши та дослідивши різні класифікації граматичних трансформацій, що були запропоновані вченими, ми дійшли висновків, що спільними в класифікаціях є такі граматичні трансформації, як заміна, додавання, опущення та перестановка. Розглянемо кожну із вищезгаданих трансформацій на матеріалі текстів правових документів.

Заміна

Перекладацька граматична трансформація заміни використовується тоді, коли особливості змісту змушують відмовитись від застосування навіть варіантної відповідності, не говорячи про еквівалентний відповідник. При такому розкладі перекладач шукає варіант перекладу відповідний під конкретну ситуацію.

Заміна може здійснюватись як в межах однієї граматичної категорії, так і однієї категорії в іншу. Проаналізувавши різні правові документи ми змогли знайти такі приклади застосування замін, як:

іменник може замінюватись займенником:

为了加强黄河流域生态环境保护,保障黄河安澜(中华人民共和国黄河保护法)。

З метою посилення екологічного захисту басейну Хуанхе та гарантування безпеки цієї річки.

诉讼参加人可以向人民法院申请保全证据, 人民法院也可以主动采取保全措施(中华人民共和国行政诉讼法)。

Учасники судового процесу можуть звернутися до народного суду з вимогою про забезпечення доказів, а той також за своєю ініціативою може виступити з вжиттям забезпечувальних заходів.

追诉期限从犯罪之日起计算;追诉期限从犯罪之日起计算;犯罪行为有连续或者继续状态的,从犯罪行为终了之日起计算。(中华人民共和国刑法(总则))。

Строк притягнення до кримінальної відповідальності обчислюється з дня вчинення злочину, а при безперервному або триваючому злочині - з дня **його** закінчення.

按份共有人按照份额享有债权、承担债务。偿还债务超过自己应当承担份额的按份**共有人**，有权向其他共有人追偿(中华人民共和国民法典)。

Співвласники користуються правами кредиторів і беруть борги відповідно до своїх часток. **Ті**, які сплачують заборгованість понад свою частку, мають право вимагати від інших повернення боргів.

法律规定属于国家所有的文物，属于**国家所有**(中华人民共和国宪法)。

Культурні пам'ятки, які є державні відповідно до закону , всі належать **їй**.

中华人民共和国允许外国的企业和其他经济组织或者个人依照**中华人民共和国**法律的规定在中国投资(中华人民共和国民法典)。

Китайська Народна Республіка дозволяє іноземним підприємствам та іншим економічним організаціям або окремим особам інвестувати в Китаї відповідно до **його** законів.

代理人不得以被代理人的名义与自己实施民事法律行为，但是被**代理人**同意或者追认的除外(中华人民共和国民法典)。

Представник не може вчиняти цивільно-правові дії проти себе від імені довірителя, якщо **той** не погодиться з цим або не затвердить це.

中华人民共和国公民在**中华人民共和国**领域外犯本法规定之罪的(中华人民共和国刑法（总则）)。

Громадяни Китайської Народної Республіки, які вчинили злочини, передбачені цим Законом, за **її** межами.

Дієслово може замінюватись на іменник:

同时将最大程度**保护**用户和合作伙伴的权益(中华人民共和国民法典)。

В той же час, також максимізувати **захист** інтересів користувачів та партнерів.

第三人向债权人表示愿意加入债务(中华人民共和国民法典)。

Третя особа висловлює кредитору свою готовність приєднання до боргу.

行为人非依法律规定或者未经对方**同意**，不得擅自变更或者解除民事法律行为(中华人民共和国民法典)。

Виконавець не має права змінювати чи припиняти цивільно-правовий акт без закону чи **згоди** іншої сторони.

Зміна іменника на прикметник:

债权人可以就物的担保实现债权，也可以请求保证人承担**保证责任**(中华人民共和国民法典)。

Кредитор може реалізувати його право щодо поруки на речі, а також може вимагати від поручителя взяти на себе **гарантійну** відповідальність.

经双方协商、订立合同如下(中华人民共和国民法典)。

Після **двосторонніх** переговорів, договір укладається наступним чином.

Додавання

Використання цієї граматичної трансформації зумовлено тим, що можуть бути відмінності синтаксису в двох мовах, граматики, відсутність чітких лексико-семантичних еквівалентів у мові перекладу, а також, іноді, в чисто стилістичних міркуваннях. Не слід забувати, що текст мови-оригіналу може містити в собі реалії, лексико-фразеологічні звороти, які використовуються для вираження колориту того чи іншого народу. Наприклад:

中国是世界上历史最悠久的国家之一(中华人民共和国宪法)。

Китайська Народна Республіка є однією з тих, що має найдовшу історію в світі.

人民法院受理公民、法人和其他组织对下列具体行政行为不服提起的诉讼(中华人民共和国行政诉讼法)。

Народні суди приймають до розгляду позови громадян, юридичних осіб та інших організацій щодо таких окремих адміністративних актів, **які наведені нижче.**

一九一一年孙中山先生领导的辛亥革命，废除了封建帝制，创立了中华民国(中华人民共和国宪法)。

Револуція 1911 року під проводом **китайського революціонера та політичного діяча** Сунь Ятсена скасувала феодальну монархію та заснувала Китайську Республіку.

被宣告假释的犯罪分子，应当遵守下列规定(中华人民共和国行政诉讼法)。

Злочинці, яким оголошено умовно-дострокове звільнення, повинні дотримуватися таких положень, **які зазначені далі.**

一九四九年，以毛泽东主席为领袖的中国共产党领导中国各族人民(中华人民共和国宪法)。

У 1949 році Мао Цзедун, **китайським державний і політичний діяч, засновник КНР**, очолив китайський народ, як лідер Комуністичної партії Китаю.

台湾是中华人民共和国的神圣领土的一部分(中华人民共和国宪法)。

Тайвань, **невелика острівна держава за 180 км на схід Китаю**, є частиною священної території Китайської Народної Республіки.

在我国，剥削阶级作为阶级已经消灭，但是阶级斗争还将在一定范围内长期存在(中华人民共和国宪法)。

В Китаї експлуататорський клас, **як один із рангів суспільства стертий з землі**, але класова боротьба ще довго існуватиме в певному діапазоні.

Опущення

Цей граматичний прийом є протилежним до прийому додавання і може також називатись «компресією».

Опущення деякої інформації при перекладі буває необхідним з урахуванням того, що перекладач передбачає подальшу перспективу збільшення обсягу тексту перекладу за рахунок власних доповнень і описів.

Використання даного перекладацького прийому при перекладі правових документів значною мірою зумовлене відмінними фоновими знаннями реципієнтів повідомлення вихідною мовою і мовою перекладу. Наприклад:

共有人按照约定管理(共有的)不动产或者动产(中华人民共和国民法典)。

Співвласники управляють нерухомим чи рухомим майном, згідно з договором.

В цьому прикладі нами було опущено 共有的, що має переклад «мати у спільній власності», і так зрозуміло за контекстом, що співвласник – це та людина, яка володіє чим-небудь разом з кимось.

对监护人的确定有争议的，由被监护人住所地的居民委员会、村民委员会或者民政部门指定监护人，有关当事人对指定不服的，可以向人民法院(申请指定监护人)(中华人民共和国刑法（总则）)。

Якщо виникає будь-яка суперечка щодо визначення опікуна, комітет жителів, сільський комітет або відділ у справах громадян за місцем проживання підопічного повинні призначити опікуна, і якщо зацікавлені сторони не задоволені призначенням, вони можуть звернутися до народного суду.

В даному реченні було опущено (申请指定监护人) – заява про призначення опікуна. І так зрозуміло, що якщо людина буде звертатися до суду, то має подати необхідну заяву.

确保黄河的水源(不受)污染和保障人民群众生命安全(中华人民共和国黄河保护法)。

Забезпечити, щоб джерела води річки Хуанхе не забруднювались, і гарантувати безпеку життя людей.

При перекладі нашого прикладу було опущено 不受 – не піддавати, відкидати. Суть нам зрозуміла, а переклад краще звучить без цього слова.

行为入实施的行为未被追认的, 善意相对人有权请求行为入履行债务或者就其受到的损害(请求行为入)赔偿(中华人民共和国民法典)。

Якщо правочин, здійснений суб'єктом, не підтверджено, добросовісний контрагент має право вимагати від іншої сторони погашення боргу або відшкодування заподіяної шкоди.

В цьому випадку було опущено 请求行为入 – вимагати у виконавця, тому що цей вираз вже вдруге згадується в реченні статті, тому задля уникнення тавтології ми опустили його.

黄河流域县级以上地方人民政府负责本行政区域(黄河流域)生态保护和高质量发展工作(中华人民共和国黄河保护法)。

Органи місцевого самоврядування на рівні повітів або вище відповідають за екологічний захист і якісний розвиток басейну річки Хуанхе у своїх адміністративних регіонах.

В поданому вище прикладі опущено 黄河流域 – басейн річки Хуанхе, адже в реченні було згадано двічі.

承担民事赔偿责任的犯罪分子, 同时被处罚金, 其财产不足以全部支付的, 或者被判处没收财产的, 应当先承担对被害人的(民事赔偿)责任(中华人民共和国刑法(总则))。

Злочинець, який має компенсацію у цивільній справі і одночасно має штраф, якщо його майна недостатньо для сплати в повному обсязі або якщо воно конфісковано, він спочатку несе відповідальність перед потерпілим.

При перекладі на українську мову нами було опущено 民事赔偿 – компенсація у цивільній справі аби уникнути повторів в реченні.

Перестановка

Причиною для граматичних перестановок може бути не тільки різне розташування елементів конструкцій в двох мовах. До того ж, різний порядок розташування компонентів атрибутивних сполучень, різниця у вираженні часових зв'язків, коли спочатку ставиться підрядне речення, а після нього головне тощо. Розглянемо на прикладах:

对任何人犯罪，在适用法律上一律平等(中华人民共和国刑法（总则）)。

Закон однаково поширюється на кожного, **хто вчинив злочин.**

死刑缓期执行的期间，从判决确定之日起计算(中华人民共和国刑法（总则）)。

Строк відстрочки виконання смертного вироку обчислюється з дня винесення вироку судом.

公民、法人或者其他组织单独就损害赔偿提出请求，应当先由行政机关解决(中华人民共和国行政诉讼法)。

Громадяни, юридичні особи чи інші організації самостійно звертаються з вимогами про відшкодування збитків, **які спочатку вирішує адміністративний орган.**

方在怀孕期间、分娩后一年内或者终止妊娠后六个月内，**男方不得提出离婚**(中华人民共和国民法典)。

Під час вагітності, протягом одного року після пологів або протягом шести місяців після переривання вагітності **чоловік не може подавати на розірвання шлюбу.**

Наведемо приклади граматичних перестановок, де є різний порядок розташування компонентів атрибутивних сполучень. Розташування компонентів атрибутивних словосполучень в китайській і українській мовах різне. В

українській мові спочатку стоїть залежне від основного елемента поняття, а в китайській мові навпаки (Болдырева, 2017, с.100):

父母和子女有相互继承遗产的权利(中华人民共和国民法典)。

Батьки і діти мають право взаємного спадкування.

子女应当尊重父母的婚姻权利，不得干涉父母离婚、再婚以及婚后的生活(中华人民共和国民法典)。

Діти повинні поважати права своїх батьків на шлюб і не повинні втручатися в розлучення, повторний шлюб або життя своїх батьків після шлюбу.

非婚生子女享有与婚生子女同等的权利，任何组织或者个人不得加以危害和歧视(中华人民共和国民法典)。

Діти, народжені поза шлюбом, користуються такими ж правами, як і діти, народжені у шлюбі, і жодна організація чи особа не має права завдавати їм шкоди чи утискати їх.

自婚姻登记机关收到离婚登记申请之日起三十日内，任何一方不愿意离婚的，可以向婚姻登记机关撤回离婚登记申请(中华人民共和国民法典)。

Протягом 30 днів з дати отримання органом реєстрації шлюбу заяви про реєстрацію розірвання шлюбу, якщо будь-яка із сторін не бажає розірвати шлюб, вона може анулювати заяву про реєстрацію розірвання шлюбу.

医疗机构及其医务人员的合法权益受法律保护(中华人民共和国民法典)。

Законні права та інтереси медичних закладів та їх медичного персоналу охороняються законом.

已满十六周岁的人犯罪，应当负刑事责任(中华人民共和国刑法（总则）)。

Злочинець, який досяг шістнадцятирічного віку повинен нести кримінальну відповідальність.

对于犯罪分子的假释，依照本法第七十九条规定的程序进行(中华人民共和国刑法（总则）)。

Умовно-дострокове звільнення злочинців здійснюється в порядку, передбаченому статтею 79 цього закону.

Однією з причин застосування перестановки при перекладі документу з китайської мови на українську є те, що в китайській мові, в реченнях при наявності означення до головних членів речення, а також інших другорядних членів, головні елементи речення розташовуються далеко один від одного. В українському ж реченні головні члени речення, а саме (підмет, присудок, додаток) майже завжди розташовуються разом, натомість як другорядні члени речення стоять на другому плані (Щичко В. Ф., 2004, с. 90):

依法行使流域水行政监督管理职责，为**黄河流域**统筹协调机制相关工作提供支撑**保障**(中华人民共和国黄河保护法)。

Відповідно до закону виконувати адміністративний нагляд та **управління водними ресурсами басейну**, а також надавати підтримку та гарантувати роботу, пов'язану із загальним механізмом координації басейну Жовтої річки.

犯罪的时候不满十八周岁被判处五年有期徒刑以下刑罚的人，**免除前款规定的报告义务**(中华人民共和国刑法（总则）)。

Від обов'язку звітування, передбаченого в попередньому абзаці, звільняється особа, якій на момент злочину не виповнилось 18 років і яка була засуджена до покарання у вигляді позбавлення волі на строк не більше п'яти років.

组织、领导犯罪集团进行犯罪活动的或者在共同犯罪中起主要作用的，是**主犯**(中华人民共和国刑法（总则）)。

Головними правопорушниками є ті, хто організовує та керує злочинними групами для здійснення злочинної діяльності або відіграє важливу роль у спільних злочинах.

按照执行机关规定报告自己的**活动情况**(中华人民共和国刑法（总则）)。

Звітувати про **власну діяльність** відповідно до регламенту виконавчого органу.

被判处拘役的犯罪分子，由公安机关就近执行(中华人民共和国刑法（总则）)。

Засудження злочинця до короткострокового позбавлення волі має бути здійснено найближчим органом громадської безпеки.

Рис. 3.2 Використання граматичних трансформацій при перекладі правових документів

Джерело: розроблено автором на основі власного дослідження

Найбільш поширеними прийомами лексичних трансформацій, які ми використовували є перестановка (40%), заміна (35%), додавання (15%) і опущення (10%).

Отже, під час аналізу граматичних трансформацій нам вдалося виявити найбільшу кількість застосування трансформації перестановки. Основними причинами використання їх є особливості вираження граматичних відношень, наприклад, різниця у вираженні часових зв'язків, коли спочатку ставиться підрядне речення, а після нього головне, різне розташування елементів

конструкцій в двох мовах, різний порядок розташування компонентів атрибутивних сполучень.

Трансформації додавання, заміни або опущення використовуються рідше. Ми вважаємо, що це пов'язано зі специфікою перекладу правових документів – вони є текстами, що спрямовані на донесення важливої інформації, що не дає можливості суттєвого відходження від тексту оригіналу, заміни його, опущення або додавання якоїсь інформації.

Висновки до 3 розділу

Як відомо, важливою метою перекладу є досягнення адекватності, а саме перекладачеві потрібно зробити такий переклад, який буде здійснюватись на рівні, необхідному і достатньому для передачі змісту при дотриманні норм мови перекладу.

Головне в будь-якому перекладі – це передача змістової інформації тексту. Всі інші її види й характеристики: функціональні, стилістичні (емоційні), стильові, соціолокальні та ін. не можуть бути передані без відтворення змістової інформації, а саме: весь інший зміст компонентів повідомлення нашаровується на змістову інформацію, витягується з неї, підказується нею, трансформується в образні асоціації.

Для повноцінного перекладу перекладачеві потрібно враховувати характерні особливості автора повідомлення і реципієнтів інформації, для кого перекладалось, їх досвід, характер і сприйняття інформації ними, усі аспекти міжмовної комунікації, що можуть впливати на процес перекладу. Отже, саме для цього і вдаються до використання перекладацьких трансформацій.

Визначення «перекладацька трансформація» багато вчених трактують по своєму. Розглянувши різні варіанти визначення цього поняття, ми дійшли висновку, що перекладацькі трансформації – це міжмовні перетворення,

перебудова вихідного тексту або заміна його елементів задля досягнення перекладацької адекватності та еквівалентності. Характерними рисами для перекладацьких трансформацій є міжмовний характер та спрямованість на досягнення адекватності перекладу.

Ми розглянули особливості використання лексичних та граматичних трансформацій на матеріалі правових документів. Опрацювавши 648 статей правових документів, а саме: статті кримінального кодексу, цивільного кодексу КНР, закону КНР про охорону річки Хуанхе та статті адміністративно – процесуального кодексу, ми змогли віднайти як лексичні, так і граматичні трансформації.

Варто зазначити, що в документах правового характеру найбільше застосовуються такі лексичні трансформації, як калькування та конкретизація, якщо говорити про генералізацію або транслітерацію, то вони зустрічаються рідше. Ми вважаємо, що це пов'язано з тим, що правові документи є текстами інформаційної спрямованості і не дають можливості суттєвого відходження від тексту оригіналу, зменшуючи якусь інформацію. Документи, які націлені на іноземну аудиторію, навпаки вимагають введення уточнюючої інформації, тому у деяких випадках можливе використання генералізації, а саме тоді, коли це не впливає на розуміння змісту документа. Стосовно розглянутих нами правових документів, то в них рідко згадуються імена осіб або географічних назв.

Якщо говорити про аналіз граматичних трансформацій, то нам вдалося знайти найбільшу кількість застосування перестановки. Основними причинами їх використання є різниця у вираженні часових зав'язків, різне розташування елементів конструкцій в двох мовах, різний порядок розташування компонентів атрибутивних сполучень. Трансформації додавання, заміни або опущення використовуються значно рідше. Скоріш за все, це пов'язано зі специфікою перекладу правових документів – вони є текстами, що спрямовані на донесення

важливої інформації, що не дає можливості суттєвого відходження від тексту оригіналу, заміни його, опущення або додавання якоїсь інформації.

ВИСНОВКИ

У роботі було встановлено низку завдань, які допомогли нам в досягненні поставленої мети даного дослідження.

Першим завданням нашого дослідження було розглянути поняття перекладу та види перекладу.

Ми дали визначення поняттю «переклад». Переклад - зіставленням двох мовних систем на всіх рівнях. Переклад є важливим допоміжним засобом, що забезпечує виконання мовою її комунікативної функції у тих випадках, коли люди висловлюють свої думки різними мовами. Він слугує для того, щоб задовольнити потребу двомовної комунікації, відіграє важливу роль при обміні думками між різними народами і служить для поширення скарбів світової культури.

Вчені поділяють переклад на такі види, як : *дослівний, буквальний, вільний, адекватний*. Дослівний переклад полягає в передачі структури речення без зміни конструкції і без істотної зміни порядку слів. Буквальний переклад на зовнішній схожості, або на використанні при перекладі основного чи найбільш поширеного значення слова без урахування значення усього висловлювання в цілому. Вільний переклад застосовується в особливих випадках, коли не потрібна передача стилю оригіналу або коли відтворення стилістичних особливостей оригіналу пов'язане з великими труднощами. Адекватний (повноцінний) переклад визначається як переклад, що відповідає оригіналу за функцією (повноцінності передачі) і за вибором засобів перекладачем (повноцінності мови і стилю).

Другим завданням нашого дослідження було з'ясувати поняття перекладацьких трансформацій та їх типологію.

Перекладацькі трансформації можна вважати міжмовними перетвореннями, перебудовою вихідного тексту або заміною його елементів задля досягнення перекладацької адекватності та еквівалентності. Основними характерними рисами перекладацьких трансформацій є міжмовний характер та

цілеспрямованість на досягнення адекватності перекладу. Для того, щоб вірно відтворити зміст іншомовного тексту перекладачі вдаються до різноманітних трансформацій, які повністю або частково змінюють структуру речень оригіналу. Ми дійшли висновку, що у процесі перекладу часто стає неможливим використати буквальний словниковий відповідник і тому перекладач вдається до перетворення внутрішньої форми слова чи словосполучення або ж його повної заміни, тобто до перекладацької трансформації.

У перекладознавстві існують різні типології трансформацій. Вчені розрізняють перекладацькі трансформації в залежності від рівнів мови, на яких вони відбуваються та типів вихідних одиниць (одиниць оригіналу), які зазнають перетворень. Проаналізувавши думки різних дослідників, ми зрозуміли, що до спільних типів трансформацій відносять перестановки, заміни, додавання й опущення.

Третім завданням нашого дослідження було описати перекладацькі трансформації в китайському мовознавстві.

Дослідженням перекладацької діяльності, теоретичним міркуванням взагалі не надавали належного значення. Розвиток китайської теорії перекладу було покладено лише на початку нашої ери роботою з перекладу священних книг. Однак, на відміну від країн Близького Сходу та Європи, це були буддійські сутри.

Першими перекладачами стали не китайці, а буддійські місіонери – це вихідці з Парфії, Індії, Центральної та Середньої Азії. Як у Китаї, так і на заході виділялися основні способи перекладу. У давнину і китайці, і європейці розрізняли «смысловий переклад» та «прямий / дослівний переклад». У перекладачів також існували терміни «вільний / живий переклад» і «буквальний / мертвий переклад», хоча ці поняття і були однаковими. Головним завданням традиційної теорії перекладу було встановити правила та стандарти, а також наставляти перекладачів діяти згідно з ними. Найбільших масштабів перекладацька діяльність у Китаї набула в період з кінця епохи Східної Хань (148

– 1127). Китайські вчені вважають, що розвиток сучасної теорії перекладу в Китаї здійснювався під впливом західної науки про переклад, але цей процес носив самостійний характер, не був схильний до прямого втручання ззовні і не був бездумним копіюванням чужих ідей.

Четвертим завданням нашого дослідження було дослідити особливості використання лексичних та граматичних перекладацьких трансформацій на прикладах текстів правового характеру.

Лексичними трансформаціями називають прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення іншомовного слова в контексті та знаходимо його український еквівалент. Суть трансформації полягає в заміні лексичної одиниці, що перекладається, словом або словосполученням, яке реалізує сему цієї одиниці мови оригіналу. Вони застосовуються тоді, коли у тексті простежується нестандартна мовна одиниця на рівні слова, наприклад, власне ім'я, властиве вихідній мовній культурі та відсутнє в мові перекладу; термін у тій чи іншій професійній сфері; слова, що позначають предмети, явища й поняття, характерні для вихідної культури, але відсутні або мають іншу структурно-функціональну впорядкованість у мові, на яку здійснюється переклад. До лексичних перекладацьких трансформацій належать транслітерація, калькування, конкретизація і генералізація.

Граматичні трансформації – це перетворення структури речення в процесі перекладу відповідно до нормами мови перекладу. До них відносять повну або часткову реконструкцію речення. Повна трансформація полягає у заміні головних членів речення, часткова – у заміні другорядних, крім заміни членів речення можуть змінюватись і частини мови. Граматичні трансформації, як правило, супроводжуються лексичними, і навіть, викликаються ними. Розрізняють такі граматичні трансформації, як заміна, додавання, опущення та перестановка.

П'ятим завданням нашого дослідження було проілюструвати особливості використання лексичних та граматичних трансформацій на прикладах документів правового стилю з метою адекватної передачі змісту.

Ми розглянули особливості використання лексичних та граматичних трансформацій на матеріалі правових документів. Опрацювавши статті кримінального кодексу, цивільного кодексу КНР, закону КНР про охорону річки Хуанхе та статті адміністративно – процесуального кодексу, ми використали як лексичні, так і граматичні трансформації, а саме: перестановка, транслітерація, калькування, опущення, заміни, додавання тощо. Ми переконались в тому, що перекладачеві потрібно вдаватися до різних лексико-граматичних трансформацій задля того, щоб здійснити адекватний переклад, тобто підлаштувати оригінал тексту китайської мови під норми синтаксису української мови. Отже, головне завдання досвідченого перекладача – це досягнення адекватності перекладу, а саме правильно застосовувати трансформації для передачі найбільш точної суті тексту.

Успішне виконання поставлених завдань дозволяє нам зробити висновок про те, що мета даної роботи є досягнутою. Однак, це не означає, що результати цього дослідження є остаточними і не підлягають перегляду. У подальшій перспективі доцільним буде збільшити об'єм вибірки юридичної документації з метою встановлення більш точних результатів.

论文摘要

研究结果为以下结论提供了基础。

我们研究的首要任务是考虑翻译的概念和翻译的类型。

我们定义了“翻译”的概念。翻译是通过翻译语言传递原本文内容的活动，也是这种活动的结果。翻译的主要目的是达到充分性。译员在实现充分性方面的主要任务是能够进行各种翻译转换，使译文能够按照翻译语言的相关规则，尽可能准确地传达原文中所包含的所有信息。它满足了双语交流的需要，在不同民族之间交流思想、传播世界文化瑰宝方面发挥了重要作用。

语言学家将翻译分为以下几种：经验翻译、直译翻译、自由翻译和充分翻译。有经验的翻译包括在不改变句子结构和不显著改变词序的情况下改变句子的结构。字面翻译的外部相似性，或在翻译中使用的主要或最常见的意思，而不考虑整个陈述的整体。意译是在不需要翻译原文风格或难以再现原文风格特征的特殊情况下使用的意译。充分(完整)的译文是指在功能(传递的完整性)和译者选择的方式(语言和风格的完整性)方面与原文相一致的译文。

我们研究的第二个任务是厘清翻译转换的概念和类型。

翻译可以看作是语际转换，是对原文本的重组或替换原文本的要素，以达到翻译的充分性和对等性。翻译转换的主要特征是跨语言性质和达到翻译充分性的目的。为了正确地再现一篇外文的内容，译者采用各种变换，完全或部分地改变原句的结构。我们的结论是，在翻译过程中往往无法使用逐字字典匹配的方法，因此译者采取的方法是转换一个词或短语的内部形式或完全替换，即翻译转换。

翻译研究中有不同类型的转换。学者们根据它们发生的语言水平和它们发生的输出单元(原始单元)的类型来区分翻译转换。通过分析不同研究者的观点，我们认识到一般的转换类型包括排列、替换、添加和省略。

我们研究的第三个任务是描述汉语语言学中的翻译转换。

一般来说，翻译活动的研究和理论思考还没有得到应有的重视。中国翻译理论的发展只是在我们这个时代的开始，也就是圣书翻译开始的时候。但与中东和欧洲国家不同的是，这些都是佛经。

最早的翻译家不是中国人，而是来自帕提亚、印度、中亚和中亚的佛教传教士。无论是在中国还是在活动中，主要的翻译方法都得到了强调。在古代，中国人和欧洲人都把“语义翻译”和“直译”区分开来。译者也有术语“活翻译”和“直译/死翻译”，尽管这些概念是相同的。传统翻译理论的主要任务是建立规则和标准，并引导译者按照这些规则和标准行事。中国的翻译活动在东汉末年（公元 148-1127 年）达到了最大的规模。中国学者认为，中国现代翻译理论的发展是在西方翻译科学的影响下进行的，但这一过程是独立的，不容易受到外界的直接干扰。它不是匆忙复制别人的想法。

本研究的第四个任务是考察法律文本实例中词汇和语法翻译转换的使用特点。

对于词汇转换，如果源文本在单词级别跟踪非标准语言单位（例如原语言文化固有的专有名称，但在翻译语言中不存在），则使用非标准语言单位。任职：在一个或另一个专业领域担任职务；指具有原文化特征但在要翻译的语言中不存在的物体、现象和概念的词，或具有其他结构或功能顺序的词。如你所知，与翻译相互作用的语言的词汇语义系统在数量、使用某些词的动机以及形成词之间标记和范式关系的世界图景方面差异很大。在翻译过程中，直译词汇往往是不可得的，译者采取的是对词语或短语的内部形式进行转换或完全替代，即翻译转换。在词汇翻译中，源语的词汇单位被译语的词汇单位所取代，这些词汇单位不是它们的词汇等价物，而是提供对译文的充分理解。词汇翻译包括音译、借用、概念具体化、词义泛化、调制或语义发展。此外，我们还确定了许多使翻译人员难以将中

国官方商务文件翻译成乌克兰语的词汇单位组，并对其进行了描述。其中包括借用、词汇单位、缩写、国情等。

我们研究的第五个任务是说明如何在法律风格文档的例子中使用词汇和语法转换特征来实现充分的内容传递。

我们研究了法律文件中词汇和语法转换的使用。在复习了《中华人民共和国刑法》、《中华人民共和国民法典》、《中华人民共和国黄河保护法》和《中华人民共和国行政诉讼法》的规定后，我们在词汇和语法方面采用了借译、概念具体化、词义泛化、调制等方法。我们确保译者需要借助各种词汇和语法转换来进行正确的翻译，即使中文原文适应乌克兰语的句法规范。因此，一个有经验的译者的主要任务是达到翻译的充分性，即正确运用转换来传达文本最准确的精髓。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеев А. Я. (2006). Художественный образ и перевод(с. 126-127). Вісник. СумДУ. Т. 1. № 11.
2. Анджаева О.А. , Эрдниева Е.А., Лиджи-Горяева М.С. (2016). «Английские заимствования в китайском языке» (с. 75-76).
3. Бархударов Л. С. (1975). Язык и перевод (с. 11-190). Москва: Международные отношения.
4. Болдырева О. Н. (2017). Использование синтаксических трансформаций при переводе газетных текстов с китайского языка на русский. Актуальные проблемы филологии и педагогической лингвистики (с. 101). №4.
5. Ван Мэняо (2014). Современная наука о переводе в Китае: (Автореф. дис. канд. филол. наук)(с. 1-43). Вестник Московского университета. Москва.
6. Вахтин Н.Б., Головки Е.В. (2004). Смешанные языки. Социолингвистика и социология языка. Учебное пособие (с. 149). СПб: Гуманитарная академия.
7. Вине Ж.-П., Ж. Дарбельне (1978). Технические способы перевода (с. 157-167).
8. Виноградов В.С. (2001). Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы)(с. 18). Москва: Издательство института общего среднего образования РАО.
9. Войцехович И. В. (2007). Практическая фразеология современного китайского языка (с. 28-54). Москва:Восток- Запад.
- 10.Гао Хуали (2009). Краткая история теории перевода китайско-западной (с. 57).
- 11.Гарник І. В. (2001). Типологія перекладацьких трансформацій: навчально-методична розробка на базі англійської мови (с. 50-51). Київ: МІЛП.
- 12.Гиндлина И. М. (2003). Экспрессивные словообразовательные средства в художественной речи и способы их передачи при переводе : автореф. дис.

- на получение науч. ступеня канд. фил. наук : спец. 10.02.01, 10.02 (с. 16). Москва.
13. Горелов В.И. (1984). Лексикология китайского языка: Учебное пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2103 «Иностр. яз.» (с. 130). Москва: Просвещение.
14. Жукаускаене Т. С. (2015). Заимствования в китайском языке: влияние английского языка в условиях глобализации (с.257). Книгоиздание. – №1.
15. Журавель Т. В., Хайдарі Н. І. (2015). Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації (с. 148). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. № 19 том 2.
16. Журба К. Д. (2022). Лексичні трансформації в перекладі правових документів з китайської мови (с. 47-48). Міжнародна науково-практична відеоконференція «Ad orbem per linguas. До світу через мови». Київ: КНЛУ.
17. Казакова Т.А. (2001). Практические основы перевода (с. 24). СПб.: Союз.
18. Калюжная В.В. (1982). Стил ь англоязычных документов международных организаций (с. 100). Киев: Наукова думка.
19. Карабан В. І. (2001). Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі (с. 48). Вінниця: Нова Книга.
20. Китайско – русский словарь новых слов и выражений (2007). Москва. Восточная книга.
21. Кірносова Н. (2007). Система трансформацій в українському та китайському перекладознавстві. Китайська цивілізація: традиції та сучасність (с. 43).
22. Кленин И. Д. (2013). Лексикология китайского языка (с. 39). Москва: Восточная книга.
23. Коломейцева, Е. М. & Макеева, М. Н. (2004). Лексические проблемы перевода с английского языка на русский. Тамбов: ТГТУ.

- 24.Комиссаров В.Н. (1990). Теория перевода (с. 35). Москва: Высшая школа.
- 25.Комиссаров В.Н. (1997). Новые тенденции в переводоведении. Информационно-коммуникативные аспекты перевода (с. 25): Сб. науч. трудов. Новгород.
- 26.Комиссаров, В. Н. (2013). Теория перевода (лингвистические аспекты): учебник для институтов и факультетов иностранных языков (с. 167-177). Москва: Альянс.
- 27.Корунець І. В. (2008). Вступ до перекладознавства.[англ./укр.](с. 98). Вінниця: Нова Книга.
- 28.Костикова О. И., Чэнь Шуи Чэнь Шуи (2011). Становление китайской переводческой традиции (с. 34). Вестник Московского университета.
- 29.Кузьменко Е.Б. (2019). Особенности перевода китайского юридического текста(с. 34-35). Томск: НИ ТГУ.
- 30.Курдюмов В.А. (2005). Курс китайского языка. Теоретическая грамматика (с. 205). Москва: ЦИТАДЕЛЬ – ТРЕЙД; ЛАДА.
- 31.Латышев Л.К. (1980). Курс перевода: эквивалентность перевода и этапы его достижения (с. 87 - 112). Москва: Просвещение.
- 32.Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. (1963). Теория и практика перевода (с. 56). Москва. Издательство литературы на иностранных языках.
- 33.Левицкий Р. О. (1984). Принципы функциональной адекватности перевода. Сопоставительное языкознание (с. 75-93). София. Т. 9.№ 3.
- 34.Литвин І. М. (2013). Перекладознавство (с. 13-15). Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко.
- 35.Ло Синьчжан (2009). Собрания теории перевода (с.257). Пекин.
- 36.Лощенова І. Ф. (2014). Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу.(с. 101). Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя.
- 37.Лю Мицин (2005). Новая современная теория перевода (с.120). Пекин.

38. Лю Шусинь (1995). Описова лексикологія китайської мови (с. 67). – Пекін.
39. Миньяр-Белоручев Р.К. (1980). Общая теория перевода и устный перевод (с. 201). Москва: Воениздат.
40. Миньяр-Белоручев Р. К. (1996). Теория и методы перевода (с. 31-32). Москва: Московский лицей.
41. Миньяр-Белоручев Р. К. (1999). Как стать переводчиком? (с. 28-29). Москва: «Готика».
42. Мирам Г. Э. (2006). Профессия: переводчик (с. 15-18). Киев: Ника-центр.
43. Мусино Е.А., Шаблыгина И. В. (2009). Перевод с английского языка на русский язык: практикум(с.233-238). Минск: Аверсан.
44. Назаров В. Ф. (1992). Курс юридичного перекладу (с. 87-90). Київ: Національний університет імені Тараса Шевченка.
45. Ночвина Н.А. (2012). Заимствования и способы их адаптации в китайском языке. Москва: Уссурийское суворовское военное училище.
46. Печенкин В. (2008). Чайна: Что и как пьют в Китае (с. 40-41). Москва: Ад Маргинем Пресс.
47. Рецкер Я. И. (2001). Теория перевода и переводческая практика (с. 10-38). Москва: Международные отношения.
48. Рецкер Я. И. (2007). Теория перевода и переводческая практика: очерки лингвистической теории перевода (с. 84). Москва: Р. Валент.
49. Селіванова О.О. (2011). Лінгвістична енциклопедія (с. 536). Полтава. Довкілля-К.
50. Селіванова О. О. (2012). Світ свідомості в мові (с. 456-458). Черкаси. Монографічне видання.
51. Семенов А.Л. (1997). Особенности лексических заимствований в китайском языке. Вопросы языкознания. (с. 48). Выпуск № 1.
52. Семенов А.Л. (2004). Основные положения общей теории перевода (с. 55).– Москва: РУДН.

- 53.Скромных В. Э., Тихонова Е. В, Шекетера А. Л. (2018). Приемы перевода лексико-фразеологических единиц китайского языка (с.90-496). Томск: Издательский Дом Томского государственного университета.
- 54.Словник української мови (1970-1980): в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка. (<http://sum.in.ua/>)
- 55.Смирнов А. А., Алексеев М. (1929-1939). Перевод // Литературная энциклопедия (с. 527). 11 том. М.: ОГИЗ РСФСР
- 56.Солодуб Ю. П. (2005). Теория и практика художественного перевода: учеб. пособие по авторскому курсу лекций (с. 98).
- 57.Спешнев Н.А. (2003). Введение в китайский язык. Фонетика и разговорный язык (с. 110). СПб.
- 58.Суцзюань У. (2011). Приемы культурной адаптации перевода синтаксических конструкций русского делового письма на китайский. Вестник РУДН, серия Русский и иностранные языки и методика их преподавания (с. 32-34). Пекин.
- 59.Сюй Гаоюй (1997). Сопоставительные исследования лексики русского и китайского языков (с.54). Ханчжоу.
- 60.Голмац К.В. (2009). Китайско-русский фразеологический словарь. Москва: Восточная книга.
- 61.Федічев О. Є. (2005). Запозичення у текстах економічної та юридичної тематики у китайській мові (с. 97). Київ.
- 62.Федоров А. В. (1983). Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Учеб. Пособие (с. 250). Москва: Высшая школа.
- 63.Швейцер А.Д. (1988). Теория перевода (с. 37-108). Москва
- 64.Шевнин А., Серов Н. (1979). Теория и практика перевода (с.81-83). Москва: Вышш. Школа.

65. Ширяев. А.Ф. (1979). Синхронный перевод. Деятельность синхронного переводчика и методика преподавания синхронного перевода (с. 48). Москва : Воениздат.
66. Щичко В. Ф. (2004). Китайский язык. Теория и практика перевода (с. 93). Москва. Восток-Запад.
67. Ян Юй Фей (2008). Грамматические трансформации в русско - китайском переводе (с. 360). Государственный Университет Чжэнжчи. Тайвань, Тайбей.
68. Xu Jun, Mu Lei (2009). "Translation Studies in China in the Past Three Decades (1978-2007)". *Journal of Foreign Languages* 1 (с. 77-87).
69. 罗新璋 (Luo Xinzhang) (2009). Traduction. The Commercial Press. Beijing.
70. 瞿秋白(1987)。政治理论编(с. 515). Том 3.
71. 麻醉学新进展(2006)。人民卫生出版社, Beijing Shi.
72. 中华人民共和国宪法。Retrieved from 中华人民共和国宪法_中国人大网 (npc.gov.cn)
73. 中华人民共和国民法典。Retrieved from <http://www.npc.gov.cn/npc/c30834/202006/75ba6483b8344591abd07917e1d25cc8.shtml>
74. 中华人民共和国刑法（总则）。Retrieved from http://gaj.zhanjiang.gov.cn/zwggk/zcfg/content/post_6976.html#:~:text=%E7%AC%AC%E4%B8%80%E6%9D%A1%E3%80%80%E4%B8%BA%E4%BA%86%E6%83%A9%E7%BD%9A,%E6%83%85%E5%86%B5%EF%BC%8C%E5%88%B6%E5%AE%9A%E6%9C%AC%E6%B3%95%E3%80%82
75. 中华人民共和国行政诉讼法。Retrieved from http://www.gov.cn/flfg/2006-10/29/content_1499268.htm
76. 中华人民共和国黄河保护。Retrieved from http://www.gov.cn/xinwen/2022-10/30/content_5722638.htm

77. 中华人民共和国民法总则。 Retrieved from <https://www.gjxfj.gov.cn/gjxfj/xxgk/fgwj/flfg/webinfo/2014/05/1535134961463705.htm>
78. 台湾保证法案。 Retrieved from <https://zh.m.wikipedia.org/zh/%E5%8F%B0%E6%B9%BE%E4%BF%9D%E8%AF%81%E6%B3%95>
79. 哈萨克斯坦国界法。 Retrieved from <https://baike.baidu.com/item/%E5%93%88%E8%90%A8%E5%85%8B%E6%96%AF%E5%9D%A6%E5%85%B1%E5%92%8C%E5%9B%BD%E5%9B%BD%E7%95%8C%E6%B3%95/22282457>
80. 中法驾照互认。 Retrieved from <http://www.oushinet.com/static/content/Indepth/sole/2021-09-02/883206908482564096.html>